

Edukační programy v hudbě (s vazbou na dramaturgii orchestru)

Bc. Veronika Pelcová

Diplomová práce
2024

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ateliér Arts Management

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Bc. Veronika Pelcová
Osobní číslo:	K22455
Studijní program:	N0288P310001 Arts Management
Forma studia:	Kombinovaná
Téma práce:	Edukační programy v hudbě (s vazbou na dramaturgii orchestru)

Zásady pro vypracování

1. Zpracujte rešerši odborné literatury a internetových zdrojů v oblasti arts managementu s ohledem na edukaci a hudební vzdělání v prostředí hudebních kulturně vzdělávacích institucí.
2. V návaznosti na teoretické poznatky vytyčte cíl práce, metodický postup a stanovte výzkumné otázky.
3. Realizujte výzkum, který zodpoví na výzkumné otázky a vyhodnoťte jej.
4. Aplikujte teoretické poznatky v praktické části práce.
5. Na základě získaných dat popište procesy, jakými jsou v České republice tvořeny hudební animační programy a má-li na ně vliv dramaturgie orchestru.

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam doporučené literatury:

- [1] DOBBS, Stephen M. *Learning in and through art: a guide to discipline-based art education*. Los Angeles, Calif.: Getty Education Institute for the Arts, 1998. ISBN 0892364947.
- [2] LAMBERT ZUIDERVAART. *Art, Education, and Cultural Renewal: Essays in Reformational Philosophy*. 2017. ISBN 9780773550414. Dostupné také z: <https://web.s.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/bmxdYmtfXzE1MjESNTdfX0FO0?sid=c2b907f8-cee3-4f07-956c-675f00be0573@redis&vid=0&format=EB&rid=1>.
- [3] *Hudební pedagogika a výchova – minulost, přítomnost, budoucnost: sborník referátů z konference konané v Olomouci ve dnech 21.-22. listopadu 2002*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0826-0.
- [4] MIŠURCOVÁ, Věra a M. BROŽOVÁ-LENZOVÁ. *Hudebně pohybová výchova dětí předškolního věku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:be0b97f0-2c65-11e8-af9f-5ef3fc9bb22f>.
- [5] HRANČIKOVÁ, Zuzana. *Holistické pojetí hudební edukace v mateřské škole* [online]. Zlín, 2019 [cit. 2023-10-28]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/8pdhqt/>. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce Mgr. Libuše Jelénková, Ph.D.
- [6] SLABIŇÁKOVÁ, Ester. *Hudební výchova a "moje školka" (vybrané předškolní zařízení a praktická realizace hudební edukace)* [online]. Ostrava, 2014 [cit. 2023-10-28]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/mjwmrc/>. Bakalářská práce. Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Doc. PhDr. Veronika Ševčíková, Ph.D.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Irena Děkanovská, Ph.D.**
Ateliér Arts Management

Datum zadání diplomové práce: **1. prosince 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **17. května 2024**

Mgr. Josef Kocourek, Ph.D.
děkan

Mgr. Eva Gartnerová, Ph.D.
vedoucí ateliéru

Ve Zlíně dne 1. prosince 2023

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ / DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské/diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považuji se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že:

- jsem na bakalářské/diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně dne: 6.5.2024

Jméno a příjmení studenta: VERONIKA PELCOVÁ

.....
podpis studenta

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá edukačními programy v hudebních organizacích. Cílem bylo zjistit, jakým způsobem fungují edukační oddělení v hudebních organizacích (filharmoních) v České republice a zda jsou tyto programy vázány na dramaturgii orchestru či nikoliv. Sběr dat probíhal díky osobní návštěvě a aktivní účasti na edukačních aktivitách a následnými řízenými rozhovory se zaměstnanci filharmonie. V závěru je formulován výstup práce a popis, jak instituce fungují, na jaké cíli věkové skupiny a jaké edukační programy a aktivity nabízí pro veřejnost, zejména pro děti.

Klíčová slova: hudební edukace, animace, hudební dílna, výchovný koncert, hudba, filharmonie, orchestr, dramaturgie, hudební výchova, hudební teorie, hudební nástroje, Orffovy nástroje, děti

ABSTRACT

This master thesis is concerned with educational programmes in music organizations. The main target was to find out how the educational departments in musical organizations (philharmonics) in the Czech Republic work and whether these programmes are linked to the dramaturgy of the orchestra or not. The data collection was carried out through personal visits and active participation in the educational activities, followed by interviews with employees of the philharmonic. Finally, the thesis outcome describes how the institutions work, what age groups they target and what educational programmes and activities they offer to the public, especially to children.

Keywords: music education, animation programmes, music workshop, educational concert, music, philharmonic, orchestra, dramaturgy, music theory, music instruments, Orff's instruments, children

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní Leoně Hornové a panu Petru Kadlecovi z České filharmonie za vstřícnost, ochotu, přiblížení fungování oddělení vzdělávacích programů a možnost zúčastnit se osobně vybraných aktivit. Poděkování patří i paní Kristýně Drášilové a paní Michaele Kuliskové z brněnské filharmonie za rozhovory a množství teoretických i praktických informací z fungování edukačních aktivit dané organizace. Taktéž Vítězslavu Mikešovi za vysvětlení popisu práce dramaturga.

Děkuji mé rodině, která mě podporovala při studiu. V neposlední řadě patří poděkování vedoucí práce paní PhDr. Ireně Děkanovské, Ph.D. a paní Ing. Evě Švirákové, Ph.D. za poskytnuté praktické rady při psaní práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 HISTORIE HUDEBNÍ KULTURY.....	11
1.1 POČÁTKY VÝCHOVNÝCH KONCERTŮ	12
1.2 TERMINOLOGICKÝ ÚVOD.....	15
2 CÍLOVÉ SKUPINY HUDEBNÍCH INSTITUCÍ.....	20
2.1 DĚTI JAKO CÍLOVÁ SKUPINA	20
2.2 MLADÍ JAKO CÍLOVÁ SKUPINA.....	22
2.3 DOSPĚLÍ JAKO CÍLOVÁ SKUPINA	23
2.4 SENIOŘI JAKO CÍLOVÁ SKUPINA.....	24
3 EDUKACE V HUDBĚ	26
3.1 HUDEBNÍ VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE	26
3.2 VÝCHOVNÉ NEBO KOMENTOVANÉ KONCERTY	27
3.3 DRAMATURGIE ORCHESTRU A JEJÍ NÁVAZNOST NA EDUKACE	29
4 EDUKACE V HUDEBNÍCH ORGANIZACÍCH	31
4.1 ČESKÁ FILHARMONIE, PRAHA	31
4.2 FILHARMONIE BRNO, BRNO	42
II PRAKTICKÁ ČÁST	55
6 REALIZACE HUDEBNÍCH ČINNOSTÍ.....	56
6.1 ČESKÁ FILHARMONIE, PRAHA	57
6.2 FILHARMONIE BRNO, BRNO	60
III PROJEKTOVÁ ČÁST	64
7 REALIZACE VLASTNÍHO HUDEBNÍHO WORKSHOPU	65
7.1 VLASTNÍ WORKSHOP, HUDEBNÍ DÍLNA, ZLÍN	65
ZÁVĚR	69
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	71
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	77
SEZNAM OBRÁZKŮ	78
SEZNAM TABULEK.....	79
SEZNAM PŘÍLOH.....	80

ÚVOD

Předkládaná diplomová práce se věnuje tématu edukačních programů a jejich implementaci v praxi. Soustředí se na oblast hudby a hudební provoz ve velkém orchestrálním tělese, jakým je například filharmonie. Dle věku rozděluje obecnost na skupiny, na které cílí dané edukační aktivity. Nejčastější cílovou skupinou jsou dětské návštěvníci. Programy si kladou za cíl ukázat dětem hravou formou orchestrální teorii a praxi. Kromě témat, vštěpující dětem základy hudební historie a nauky, se nově snaží animátoři mladé obecenstvo seznamovat i s hudební modernou. A to nejlépe v návaznosti na dramaturgii orchestru. Cílem práce je popis praktik, jakými jsou u nás dětské workshopy tvořeny, a porovnání úrovně domácích edukačních programů.

Diplomová práce se skládá z teoretické části, jenž seznamuje čtenáře s historií hudební kultury a uvádí je do problematiky a počátků výchovných koncertů. Podstatná je kapitola vysvětlující pojmy z hudební terminologie, jež jsou v textu hojně využívány. Dále se věnuje cílovým skupinám, na které se hudební instituce soustředí, a přebírá možná nejpočetnější z nich, dětské posluchače, jako stěžejní skupinu pro další kapitoly. Edukace, to nejsou jen hudební dílny a zábavné programy s dětmi. Za výchovnými a komentovanými koncerty často stojí dobře promyšlená dramaturgie. Spolupráce edukátorů s dramaturgy je v tomto případě velmi podstatná. Přípravy na koncertní sezonu probíhají během celého roku, a tak se není čemu divit, že jsou vzdělávací aktivity filharmonii velmi promyšlené, smysluplné a hojně navštěvované. Zde je již největší prostor věnován fungování edukačních oddělení v pražské a brněnské filharmonii, kde, jak sami zjistíte, je značný rozdíl jak v počtu pracovníků, tak v rozmanitosti aktivit, a především cílové skupině dané instituce. Kromě vyjmenování jednotlivých programů a jejich rozdělení na hudební dílny a koncerty je zde věnován prostor pro seznámení se i s ostatními vzdělávacími projekty. Pro větší představu jsou součástí textu fotografie, zobrazující popisované vzdělávací programy.

Praktická část detailněji líčí realizace edukačních aktivit výše zmíněných hudebních organizací v České republice. Každá z vybraných organizací si své programy tvoří jinou formou, nalezneme tu rozdíl mezi komentovaným a výchovným koncertem i tematicky laděnými hudebními dílnami.

Projektová část uzavírá diplomovou práci ukázkovou hudební dílnou, realizovanou v autorčině vlastní režii v rámci dne otevřených dveří na Univerzitě Tomáše Bati. S pomocí přiložených návodů na výrobu fagotového plátku lze hudební dílnu převzít a praktikovat

kdekoliv a pro jakoukoliv cílovou skupinu. Přiložené fotografie jsou dokumentací z proběhlé akce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORIE HUDEBNÍ KULTURY

Hudba je všude kolem nás. Když se zamyslíme, kde všude se s ní setkáváme a co nám hudba přináší, dojdeme k závěru, že jsme jí obklopeni od narození. Hudba nás provází od útlého věku, kdy maminky dětem zpívají ukolébavky, které je uklidňují. Některá roční batolátka jsou schopna základních rytmických prvků. V mateřské školce se děti učí své první říkanky a písničky, které jim pomáhají osvojit si řeč, a rostoucí smysl pro rytmus doplňují pohybem.¹ Radost z hudby vybavuje děti základními poslechovými i pěveckými návyky.²

Když jsme jako děti vedeny od narození k hudbě, v každodenním životě nám to pak může pomoci se čtením nebo se znalostmi jazyků. Navíc hudba ovlivňuje paměť. Kolik si pamatujeme za život říkadel a kolik písniček. Že písniček více? Ano, je tomu opravdu tak. Hudba do sebe fixuje slova, a díky tomu nám zůstává uložena v paměti. Hudba a text k sobě prostě patří. Dětské nebo lidové písně, ty nás všechny doprovází od mala a pamatujeme si je ze všeho nejvíce. Středem zájmu dětí mladšího školního věku jsou právě lidové písně nebo pop³, jenž čerpají převážně z televize, dnes také z hudebních aplikací. Ve výuce hudební výchovy převažuje vokálně-instrumentální činnost nad teorií a poslechem.⁴ Mládež v pubertálním věku upíná svůj sluch na oblíbené zpěváky a zpěvačky. O chápání uměleckého díla nejeví zájem a převažuje zde líbivost a opojení zvukem. Co se výchovných koncertů týče, je jejich návštěva méně oblíbená než například u menších zvědavých dětí. Nadané děti pak směřují do přípravků na základních uměleckých školách. Zájmové kroužky spojené s hudbou i jiným uměním v takové míře jako u nás nemají ve světě obdoby.

Zpěv a hudba doprovázela člověka při různých příležitostech už od pravěku. Plnila funkci obřadní, pracovní, zábavnou, sdružovací, v poslední řadě vznikla až funkce reprezentativní.⁵ Hudba se stala znakem daného sociálního prostředí (hymny, hornické, sokolské a dělnické písně, spolky působící u jednotlivých odborových svazů atd.).⁶ Na základě společenských potřeb tak docházelo k rozvoji hudby a postupnému přechodu od vokální k instrumentální hudbě. Každá obydlená oblast má vlastní folklor, široký rozvoj instrumentální zábavné a taneční hudby se projevil ve veřejném životě společnosti i při oslavách a slavnostech.

¹ SLABIŇÁKOVÁ, *Hudební výchova a "moje školka" (vybrané předškolní zařízení a praktická realizace hudební edukace)*, 2014, s. 31.

² DRÁBEK, *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*, 1987, s. 28.

³ Tamtéž, s. 29.

⁴ SLABIŇÁKOVÁ, *Hudební výchova a "moje školka" (vybrané předškolní zařízení a praktická realizace hudební edukace)*, 2014, s. 32.

⁵ SMETANA, *Dějiny české hudební kultury 1890-1945*, 1981, s. 69.

⁶ Tamtéž, s. 70.

Vedle tradičního folklorního dědictví se od 19. století vyvíjela městská hudební produkce: pololidová tvorba a popěvky z kabaretů a šantánů.⁷ V prostředí vyšší společnosti se začala prosazovat salonní hudba. Vzniklo množství hudebních institucí, v Praze Česká filharmonie, v Brně Beseda brněnská, které pořádaly tematicky laděné večerní koncerty, jako byly ku příkladu Griegův večer, Večer Smetanových skladeb, Mladá Vídeň a podobně.⁸ Kromě hudebních institucí vznikly nově hudebně zaměřené školy: Pražská konzervatoř a Brněnské hudební učiliště.

Hudba je i nyní s námi při každé příležitosti, v různých formách, a je dobré se v ní orientovat anebo i vzdělávat. Když se člověk nerozhodne jít uměleckou cestou, jsou tu k dispozici instituce, vzdělávající publikum v jejich volném čase. Za poslechem hudby se vydáváme nejčastěji na hudební festivaly, do barů a klubů a na koncerty. Koncerty dnes nejsou primárně společenskou událostí, plní také funkci vzdělávací a naučnou.

1.1 Počátky výchovných koncertů

Počátky koncertů s výchovným podtextem spadají k přelomu 19. a 20. století.⁹ Za jejich uvedením stojí teoretikové Otakar Hostinský společně se Zdeňkem Nejedlým, kteří byli podporováni řadou pedagogů. První z takových koncertů proběhl v pražském Rudolfinu, tehdy určeným pro širokou veřejnost. Pro školy se začaly výchovné koncerty uvádět po roce 1900, podpořeny anketou o umělecké výchově na školách a spisem J. Patočky.¹⁰ Roku 1907 došlo v osnovách o doplnění požadavků výkladů skladatelů a hudebních forem. Od té doby se začalo hovořit i o tzv. odbojích za hudební výchovu.¹¹

Impuls vzešel ze samotných školských zařízení. Kladl se důraz na rozšíření výuky o aktivní poslech a základy teorie, ve studijních osnovách se objevily i nové předměty jako porozumění hudebním dílům. Všechny tyto předměty se snažily předejít neznalosti žáků, zároveň byly podkladem k jejich aktivní účasti na koncertech. Výuka hudby ožívala s pomocí přehrávání gramofonových desek a rozhlasu, kde se vysílal živý přenos koncertů. Rozhlasové stanice zavedly i pravidelná školní vysílání. Dalším postupem, jak mládež v této oblasti vzdělávat, byly hudební besedy na školách, konané na mnoha místech republiky díky spolkům pro komorní hudbu.¹² Jako doplněk a rozšíření hudební výchovy na školách se začal

⁷ SMETANA, *Dějiny české hudební kultury 1890-1945*, 1981, s. 71.

⁸ Tamtéž, s. 82.

⁹ DRÁBEK, *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*, 1987, s. 7.

¹⁰ Tamtéž, s. 7.

¹¹ VYSLOUŽIL, FUKAČ, *Slovník české hudební kultury*, 1997, s. 345.

¹² DRÁBEK, *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*, 1987, s. 9.

ze strany pedagogů zvyšovat zájem o výchovné koncerty, které se prováděly komorní formou. Méně se tehdy odehrávaly výchovné koncerty orchestrální, konaly je jen instituce jako Česká filharmonie a FOK, Symfonický orchestr hlavního města Prahy.¹³ Nehledělo se na věk posluchačů, ani na náročnost programu, ze strany organizátorů nebyl doplněn ani žádný slovní komentář, každý posluchač dostal do ruky tištěný program. Komentované koncerty se začaly objevovat až později, a to díky zkušenostem a inspiracím ze zahraničí. Za náboj o zasazení výchovných koncertů do výukových osnov, i nadále však jen ve smyslu příležitostné akce, se považuje založení Společnosti pro hudební výchovu¹⁴, která načerpala inspiraci u Londýnské filharmonie na mezinárodním hudebně–výchovném kongresu. Fungování zahraničního pořadu měl celé na starosti dirigent. Hlavní téma skladby zahrál na klavír, poté bylo jednotlivě předneseno v orchestru, a nakonec zazněla celá skladba. Pedagogové dostali předem metodické listy, včetně notových osnov, aby mohli svým žákům dopředu skladbu zahrát či pustit na gramofonu. Zájem o výchovné koncerty neustále stoupal, u nás i v zahraničí.

Příznivější doba pro hudební vzdělávání přišla po roce 1945. Začalo zřizování vysokých škol (AMU a JAMU) a hudební výchova byla zavedena jako povinný předmět do všech základních škol.¹⁵ Výuka na prvním stupni měla za cíl naučit žáky poslouchat hudbu a vstřípit jim chuť zpívat, na druhém stupni se rozebíraly ukázky nejznámějších skladeb. Na konání výchovných koncertů se v této době podíleli nově vznikající orchestrální instituce.

První koncerty s výchovným obsahem se začaly konat ve Zlíně. Navazovaly na výuku hudební výchovy na školách, jednalo se o promyšlený formát a respekt vůči věku a znalostem dětí. Děti aktivně zpívaly, provozovaly se hudební hádanky a soutěže. Symfonický orchestr Národního podniku Baťa, dnes Filharmonie Bohuslava Martinů, konal 2–3 koncerty do roka a žáci si tak mohly vyslechnout i stovku skladeb.¹⁶ Následně se koncerty podobného formátu rozšířily i do ostatních větších městech. I přesto se našli tací, kteří tento formát výchovy kritizovali. Rozšíření konceptu výchovných koncertů v některých městech získávalo na kvalitě, a to především díky vybrané dramaturgii a vysoké úrovni průvodního slova. Na dramaturgii dohlížela nově vzniklá Rada pro výchovné koncerty, která

¹³ DRÁBEK, *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*, 1987, s. 9.

¹⁴ Tamtéž, s. 9.

¹⁵ Tamtéž, s. 10.

¹⁶ Tamtéž, s. 11.

hlídala návaznost na školní osnovy a kladla důraz na výběr autorů i interpretů.¹⁷ Významnou část programů tvořila díla českých autorů.

Pozornost tématu edukace a hudebních edukačních programů rozšířila množství pořádaných konferencí po celé republice. Pozadu nezůstávala ani televize či rozhlas, jenž zasadily do svých pravidelných vysílání hudební pořady pro různé věkové skupiny. Díky televiznímu vysílání vznikl v osmdesátých letech seriál Česká filharmonie hraje a hovoří.¹⁸

Předlohou koncertů pro mládež se staly Koncerty mladých s L. Bernsteinem a Newyorskou filharmonií z let 1958 až 1972.¹⁹ Společně se jim povedlo překonat bariéru mezi vážnou a zábavnou formou. Bernstein oddirigoval svůj první koncert pro mladé posluchače pouhé dva dny po zvolení hudebním ředitelem New York Philharmonic a započal tak své „vzdělávací poslání“, jak popsal středobod své práce. Koncerty pro mládež se staly jeho nejvíce ceněnou aktivitou v životě, a to až do roku 1972, kdy uvedl poslední z nich. Ve svých výchovných koncertech se věnoval komplexním estetickým problémům, diskutoval o jazzu, lidové i latinsko-americké hudbě v koncertních sálech, uvedl na koncertní pódia mnoho mladých interpretů. Program Koncertů pro mladé lidi byl plánován na základě repertoáru z pravidelné koncertní sezony filharmonie. Scénáře si psal sám, při koncertech působil jako dirigent, v pozici klavíristy, zpěváka i průvodce. Všechny pořady byly vysílány živě a později zařazeny do hlavního večerního vysílání. Obliba pořadu dokázala i to, že byl přeložen do jiných jazyků a publikován do čtyřiceti zemí světa. Koncerty se dočkaly i knižních podob.²⁰

Inspiraci Bernsteinovým cyklem pořadů si převzaly do Ostravy, kde Janáčkova filharmonie konala výchovné koncerty s novými postupy, obsahem i formou. Činnost orchestru FOK zahrnovala rozsáhlou nabídku 200 koncertů ročně pro celou Prahu, napříč všemi styly a žánry, včetně folkloru, jazzu a elektronické hudby.²¹ Množství výchovných koncertů je dlouholetou zásluhou státních orchestrů, uměleckých agentur a lidových škol umění po celé České republice.

¹⁷ DRÁBEK, *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*, 1987, s. 13.

¹⁸ Tamtéž, s. 12.

¹⁹ LEONARD BERNSTEIN OFFICE, *Leonard Bernstein's Young People's Concerts with the New York Philharmonic*, ©2024.

²⁰ Tamtéž.

²¹ DRÁBEK, *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*, 1987, s. 13.

Zvýšený zájem o hudbu byl rozšířen o množství hudebních aktivit (klubové pořady, diskotéky vážné hudby a letní tábory).²² Nově vznikající koncerty–besedy, určené pro dospělé publikum, ale i mládež, konané ve spolupráci skladatelů, interpretů, hudebních vědců i kritiků, začaly taktéž nabývat na oblibě.

Hudebně vzdělávací aktivity měly, a stále mají za cíl rozvoj koncertního života a výchovu budoucích posluchačů. Hudební výchova nás všechny vede k aktivnímu poslechu hudby a chápání jí jako umění. Důležitá je výchova dětí a mládeže jakožto budoucích návštěvníků koncertních sálů.

1.2 Terminologický úvod

Než se dostaneme ke stěžejním kapitolám, je nutné vysvětlit a uvědomit si rozdíly mezi pojmy, se kterými se budeme v této diplomové práci setkávat. Z pedagogického hlediska je nutné objasnit rozdíly mezi pojmy *edukace*, *výchova* a *vzdělávání*. Pro naše potřeby bude nejpodstatnější význam slovního spojení *hudební edukace* nebo také *animace*, na druhé straně *hudební výchova*, která vychází z *hudební pedagogiky*. Vysvětlíme si rozdíly mezi nimi, jaké využívají výukové prvky či na jaké metody navazují (*Orffova pedagogika*, *Orffovy nástroje*). Popíšeme si pojmy jako *filharmonie* a *koncert*, jelikož tato slova mají dvojí význam. V hojném množství bude skloňováno i slovní spojení *výchovný koncert*.

edukace: z anglického slova *education*, má v češtině nejednoznačný termín, zahrnuje v sobě jak výchovu, tak i vzdělání. Za edukaci považujeme záměrné, cílevědomé a systematické působení na rozvoj jedince, jeho schopností, vědomostí, dovedností, hodnot, morálních a mravních kvalit osobnosti. Je konkrétní povahy (např. pro určitou společnost) a mnohostranně orientovaná, určená všem jedincům, zdravým, postiženým i nadaným.²³

filharmonie: výraz pro některé hudební organizace, v českém prostředí figuruje výraz *filharmonie* v názvu četných amatérských i profesionálních orchestrálních těles (*orchestr*).²⁴

hudební animace, *hudební edukace*: využívají kulturní instituce ke vzdělávání lidí v jejich volném čase. Jednají tak pomocí koncertů, workshopů, besed a jiných aktivit a programů, se zaměřením na hudební teorii i praxi. Výukovou činnost vede lektor, edukátor nebo animátor zpravidla s hudebním vzděláním v prostorách dané organizace. Edukátoři cílí na různé věkové skupiny, podle kterých uzpůsobují náročnost programu.

²² DRÁBEK, *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*, 1987, s. 12.

²³ POSPÍŠIL, *Úvod do pedagogiky*, 2009.

²⁴ VYSLOUŽIL, FUKAČ, *Slovník české hudební kultury*, 1997, s. 219.

hudební nástroje: označení nástrojů, jichž člověk záměrně využívá v hudební praxi jako typově i funkčně specifikovaného zvukového zdroje.²⁵

hudební pedagogika: označení vědy, která studuje veškeré výchovné procesy či výchovně relevantní jevy spjaté s hudbou. Systém hudební pedagogiky se utváří na bázi pedagogického výzkumu. Konkrétně se za předmět hudební pedagogiky pokládá *hudební výchova*. Hudební pedagogika provádí teoreticko-systematický i historický výzkum svého předmětu, plní však vůči hudební výchově i praxeologické a normativní funkce.²⁶

hudební výchova: výraz pro výchovné procesy spjaté s hudbou, též označení příslušného výukového předmětu. Obecně lze hudební výchovu definovat jako společensky a kulturně determinovaný (resp. organizovaný) proces hudebního rozvoje člověka (teoretickou reflexí tohoto procesu je *hudební pedagogika*). V současnosti převládá názor chápat hudební výchovu jako součást estetické výchovy (partnerskými obory jsou zejména odvětví výtvarné a literární výchovy). Výraz hudební výchova má i cizojazyčné ekvivalenty, např. anglické *music education*. Jako částečné synonymum výrazu (ve smyslu výchovného procesu) se používá i výraz *hudební vzdělávání*. Čeština však dnes termíny *hudební výchova* – *hudební pedagogika* přesně rozlišuje. Budeme-li hudební výchovou rozumět výše definovaný proces hudebního rozvoje člověka, pak lze komplex rozčlenit podle různých hledisek:

- a) hudební výchova intencionální (cílevědomá, záměrná a organizovaná) a funkcionální,
- b) hudební výchova školská (na různých typech škol, různých věkových stupňů), mimoškolská (v rodině, v hudebních tělesech, prostřednictvím masových médií apod.),
- c) hudební výchova na všeobecně vzdělávacích školách uskutečňující intenzivní výuku, oborově specializovanou hudební průpravu, připravující profesionální hudebníky,
- d) hudební výchova školní (v rámci výuky ve třídách), mimoškolní (zájmové kroužky, výchovné koncerty apod.),
- e) hudební výchova předškolní,
- f) hudební výchova povinná, zájmová, volitelná,

²⁵ VYSLOUŽIL, FUKAČ, *Slovník české hudební kultury*, 1997, s. 324–326.

²⁶ Tamtéž, s. 327–328.

- g) hudební výchova aktivní, receptivní (ve smyslu Helfertova členění hudebnosti; první směřuje k tomu, aby se jedinec aktivně hudebně projevoval, druhý se zaměřuje na výchovu posluchačů hudby).²⁷

Hudební výchova vystupuje jako předmět učebního plánu. Cílem hudební výchovy na všeobecně vzdělávacích školách je rozvinout hudební schopnosti všech žáků, umožnit pozitivní kontakt s hudbou a přispět k rozvoji osobnosti. Mezi obecné problémy hudební výuky na školách můžeme zařadit tlak jiných oborů v učebním plánu, nedostatečně dlouhé trvání hudebně výchovného působení (výuka často končí před pubertou, tj. před vyzráním osobnosti žáků), nízká intenzita výukových hodin atd. Zvláštní postavení má specializovaná a profesionální hudební výchova, jejíž cílem je formovat budoucí vychovatele pro rozmanité typy hudební výchovy (dnes např. konzervatoře a vysoké hudební školy, obory muzikologie nebo pedagogiky).²⁸

hudební workshop: nebo také hudební dílna, je interaktivní událost nebo aktivita, která se zaměřuje na hudební témata a rozvíjí lidské dovednosti v tomto směru. Pomocí pohybu, zpěvu či hraní na nástroje, účastníci procvičují základy hudební teorie a praxe hravou formou, často propojenou s tematicky laděným příběhem. Hudební dílny si kladou za cíl aktivní zapojení účastníků, sdílení zkušeností a objevování nových aspektů hudby.

koncert: v prvním slova smyslu je pojem koncert specifikovaný typ hudební tvorby. Vyznačuje se charakteristickým nástrojovým obsazením a zpravidla též členitostí formově tektonické výstavby (více vět). V druhém významu figuruje koncert jako forma prezentace hudby či hudebně interpretačního výkonu. Koncert, jak jej nejčastěji ve větné skladbě používáme, označuje hudební událost, k níž se scházejí lidé, aby společně provozovali hudbu a posléze i naslouchali hudbě provozované hudebníky.²⁹ Pro komentované koncerty, doprovázené rozhovorem s přítomným autorem či interpretem, se používá název *beseda*.³⁰ Rozhovor posluchačů s účinkujícími nabízí zážitek ze setkání s umělcem, v diskusi probíhající před zahájením nebo na závěr koncertu.³¹

výchovný koncert: pedagogicky motivovaná koncertní akce pro děti a mládež. Logické zařazení pojmů *koncert – koncert pro mládež – výchovný koncert*. Od počátku 20. stol. se výchovné koncerty staly součástí hudebně výchovného procesu ve filharmoních

²⁷ VYSLOUŽIL, FUKAČ, *Slovník české hudební kultury*, 1997, s. 342–344.

²⁸ Tamtéž, s. 342–344.

²⁹ Tamtéž, s. 460–462.

³⁰ Tamtéž, s. 460–462.

³¹ DRÁBEK, *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*, 1987, s. 47.

a podobných hudebně zaměřených institucích. V Praze je organizoval již od roku 1906 Komitét pro uměleckou výchovu mládeže. K prvním propagátorům tohoto typu koncertů patřili A. Piskáček, O. Šín, později F. Kreh, A. Cmíral ad. Po osvobození zdokonalil formu výchovných koncertů zlínský pedagog F. Blaha, jiné modely práce se rozvinuly zásluhou M. Mayera v Chebu, I. Hurníka v Ostravě atd. Snaha o soustavnou výchovu koncertního publika vedla k zavedení speciálních popularizačních koncertů či cyklů, což můžeme vidět hlavně v dnešní době. Můžeme se také setkat s pojmem komentovaný koncert, který je určený taktéž pro mladé posluchače nebo školní skupiny.³² Termín *výchovný koncert* bývá často nahrazován pojmem *koncert pro mládež*, který dělíme na:

- a) koncerty povinné (výchovné), v souladu se školními osnovami,
- b) dobrovolné (mimoškolní), mající formu večerního koncertu.

Společným znakem obou pojmů je zpravidla mládeži přístupná dramaturgie, vhodná doba konání a snížené vstupné. Realizace výchovného koncertu je organizační forma akce typu školní exkurze.³³

Orffova pedagogika: známá mezi hudebníky také jako Schulwerk, je koncept tvořivé hudební pedagogiky.³⁴ Spočívá v propojení nejpřirozenějších činností, co dítě má: pohyb, slovo, zpěv, rytmus, od nejjednodušších k nejtěžším úkonům dle sil a možností dítěte. Pro Orffovu pedagogiku neexistují učebnice, v Česku však existuje Česká Orffova společnost, která se problematikou zabývá.³⁵

Orffovy nástroje: elementární, jednoduché nástroje, u kterých není náročná technická obsluha, může na ně hrát kdokoliv (jsou vhodné i pro práci s postiženými), nejčastěji využívané jsou bicí nástroje či perkuse.³⁶

orchestr: v novodobé hudební terminologii označení instrumentálních souborů či těles, jež jsou větší a početnější než komorní soubory.³⁷

muzikologie: funguje jako synonymum k termínu hudební věda, pojmenování vědního oboru zabývající se teorií hudby.³⁸

³² VYSLOUŽIL, FUKAČ, *Slovník české hudební kultury*, 1997, s. 460–462.

³³ DRÁBEK, *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*, 1987, s. 37.

³⁴ ČESKÁ ORFFOVA SPOLEČNOST, *Česká Orffova společnost*, ©2024.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ HRANČÍKOVÁ, *Holistické pojetí hudební edukace v mateřské škole*, 2019, s. 21.

³⁷ VYSLOUŽIL, FUKAČ, *Slovník české hudební kultury*, 1997, s. 664.

³⁸ VYSLOUŽIL, FUKAČ, *Slovník české hudební kultury*, 1997, s. 342.

muzikoterapie: též hudební terapie, je označení oboru, který propojuje prvky medicíny, psychologie, muzikologie a hudební praxe. Léčení hudbou, skrze praktické a poznávací funkce, chápeme jako využití hudby ve formě terapeutického prostředku a nonverbální metody psychoterapie. Metoda může sloužit ke zlepšení koncentrace pacienta, podnícení kreativity, uvolnění a posílení jeho sebedůvěry.³⁹

výchova: proces, směřující primárně k rozvoji jedincových postojů (obecné, specifické, hodnotící kritéria, pochopení procesu hodnocení aj.) potřeb, zájmů, chování. Výsledkem je jedincům charakter a sociální chování.⁴⁰

vzdělávání: proces, který vede k učení, k rozvoji jedincových vědomostí, dovedností a schopností.⁴¹

³⁹ VYSLOUŽIL, FUKAČ, *Slovník české hudební kultury*, 1997, s. 341.

⁴⁰ POSPÍŠIL, *Úvod do pedagogiky*, 2009.

⁴¹ Tamtéž.

2 CÍLOVÉ SKUPINY HUDEBNÍCH INSTITUCÍ

V dnešní době je již skoro každá kulturní instituce vybavena edukačním oddělením s množstvím animátorů či edukačních pracovníků. Ti za pomoci různých aktivit cílí na jednotlivé věkové skupiny. Od dětí, přes mládež a školní skupiny až k dospělým, a nakonec až k těm nejstarším posluchačům.

Lektoři se ve svých hudebních dílnách snaží dětem ukázat a přiblížit umění hravou formou, kterou ve školních lavicích nenajdou. Zároveň si děti pomocí zážitků, aktivit a třeba i výrobků odnesou z edukačních programů množství nových informací. Programy jsou vymyšlené takovým způsobem, aby vzdělávaly a bavily zároveň. Ne nadarmo se říká, že interaktivní výukou mimo školu se děti více naučí, neboť jsou v jiném prostředí a mohou se více kreativně vyjádřit. Dětem a mladistvým je potřeba nabídnout poutavý a interaktivní program, v dnešní době doplněn o prvky moderních technologií. Dospělým posluchačům jsou věnovány doplňkové programy, nejčastěji besedy a rozhovory s autory a skladateli, u kterých se dozví více z hudebního zákulisí.

2.1 Děti jako cílová skupina

Děti jako cílová skupina v kultuře představují zvláštní segment, který má své specifické potřeby, zájmy a reakce. Kultura znamená pro děti široké spektrum prvků, které se zaměřují na jejich rozvoj, vzdělání a zábavu v různých věkových kategoriích.⁴² Hraje klíčovou roli v jejich sociálním, emocionálním a kognitivním rozvoji, poskytuje nástroje a zkušenosti potřebné pro jejich růst a učení. Kulturní instituce nabízejí kurzy a aktivity v rámci svých projektů a iniciativ, které jsou zaměřené na rozvoj hudebních aktivit dětí a mládeže. Tyto projekty mohou zahrnovat například hudební tábory, dílny a workshopy, kde se účastníci seznamují s různými hudebními žánry a nástroji. Když budeme hovořit o dětech v kontextu hudební kultury, můžeme se zaměřit na několik klíčových aspektů:

1. **Estetický rozvoj:** Děti mají rády barvy, příběhy a vizuální prvky. Kultura často klade důraz na barevné ilustrace, zvuky a písničky, které stimulují dětské smysly a podporují estetický rozvoj.⁴³

⁴² MIŠURCOVÁ, *Hudebně pohybová výchova dětí předškolního věku*, 1965, s. 5.

⁴³ Tamtéž, s. 6.

2. **Morální a etické hodnoty:** Kultura dětem často předává morální a etické hodnoty prostřednictvím příběhů a postav. Tím pomáhá rozvíjet porozumění správného a špatného, empatie a sociálních dovedností.
3. **Zábava:** Kultura věnovaná dětem by měla být především spojená se zábavou. Děti si rády hrají a vyjadřují svou kreativitu.
4. **Interaktivita a technologie:** V dnešní digitální éře jsou technologie a interaktivní média stále více součástí kultury, a to nejen pro děti. Aplikace, hry a interaktivní knihy nabízejí však dětem možnost učit se a bavit se současně.
5. **Vzdělávací obsah:** V neposlední řadě kultura často kombinuje zábavu se vzděláváním. Příklady zahrnují edukativní programy, interaktivní pořady a hry, které dětem pomáhají rozvíjet dovednosti zábavným a angažujícím způsobem.

Do samotné kultury se dá zahrnout mnoho prvků: literatura a knihy, filmy a televizní pořady, divadelní představení, řemesla jako kreslení, modelování a další. Tyto činnosti poskytují dětem možnost vyjadřovat svou kreativitu, rozvíjet jemnou motoriku a objevovat různé umělecké techniky. V neposlední řadě je to také hudba a tanec.⁴⁴ Dětské písničky, melodie a taneční čísla jsou často navrženy tak, aby byly přístupné a zábavné pro mladé posluchače. Písničky a ukolébavky slyšíme z úst našich maminek jako miminka, ve školce si také pravidelně zpíváme, učíme se básničky a tancujeme. Ve školních letech často navštěvuje právě výše zmíněné edukační programy, koncerty a představení. V dalších fázích života si své umělecké preference a zájmy vybíráme sami a postupem času nalézáme to, co nás bude i nadále bavit. Můžeme se naučit hrát na nějaký hudební nástroj, zpívat či tancovat. S ohledem na děti hudba často využívá živých, barevně poutavých a hravých melodií, které jsou snadno zapamatovatelné. Texty písní obsahují jednoduché a zábavné verše, rýmy a například i pohádkové prvky. Hudba je zároveň vzdělávacím prvkem, a to například s dopomocí pohybů (tancování, mávání, ...) ⁴⁵ nebo zapojením specifických hudebních nástrojů. Hojně se v mateřském věku dítěte využívá tzv. Orffových nástrojů, což jsou malé bicí nástroje, zvonkohry a xylofony, které již v tak útlém věku rozvíjí smysl pro rytmus a hudebně-pohybové cítění dítěte.

Hudba je důležitou součástí dětského života, protože podporuje kreativitu, emocionální výraz, jazykový vývoj, motorické dovednosti a sociální interakci. Tím, že dětem nabízí

⁴⁴ MIŠURCOVÁ, *Hudebně pohybová výchova dětí předškolního věku*, 1965, s. 12.

⁴⁵ Tamtéž, s. 13.

příležitost objevovat, vytvářet a sdílet hudbu, se podporuje jejich celkový rozvoj a pohoda. Obecně platí, že kultura pro děti by měla být přístupná, inkluzivní a měla by respektovat různé kulturní, etnické a sociální pozadí. Musí se dbát na to, aby byla komplexní a rozmanitá, zábavná, vzdělávací a podpůrná pro dětský vývoj. Kromě toho je důležité, aby byla vytvářena s ohledem na jejich věkovou kategorii, schopnosti a zájmy, aby byla co nejefektivnější a nejprospěšnější.

Každé dítě má nejen rozličné hodnoty, rozhodování a postoje, soustředí se taktéž na jiné záležitosti a preferuje třeba i jiná média. Není tak možné se zavděčit každému dítěti, každé z nich je individuální osobnost. A to platí i ve spojení dítě – kultura. Je však alespoň v malé míře možné rozdělit děti do skupin. Kulturní edukační programy jsou tak často tvořené pro určité věkové kategorie, rozdílné skupiny dětí například se zdravotními znevýhodněními, školní skupiny z uměleckých i neuměleckých zařízení, a tak dále. Vždy však se stejným cílem: naučit děti, aby měly rádi kulturu, objevovaly umění a byly v životě kreativními.

2.2 Mladí jako cílová skupina

Vezmeme-li v potaz, že si hudební instituce vychovaly pevnou dětskou základnu, je zapotřebí hudbu v mladém věku utužovat. Pro naše potřeby můžeme skupinu mladistvých rozdělit do rozmezí od patnácti do třiceti let. V mladém věku jsou stále v povědomí zájmové kroužky jako je hra na hudební nástroj, zpěv nebo tancování. Časem, změnou studia a preferencemi od hudebních aktivit odcházíme. Co nám však zůstává je aktivní poslech hudby.⁴⁶ Mladistvé, jejich hudební preference a vkus, ovlivňují žánry a interpreti, co jsou zrovna v kurzu.⁴⁷ Mladiství jsou často cílovou skupinou pro hudební instituce, protože hudba hraje důležitou roli v jejich životech. Existuje několik způsobů, jak hudební instituce oslovují mladé lidi:

1. **Speciální programy a akce pro mladé:** Hudební instituce mohou pořádát speciální koncerty, workshopy nebo představení zaměřené přímo na mladé publikum. Tyto akce mohou zahrnovat interaktivní prvky nebo prezentace populární hudby, která je blízká zájmům mladých lidí.
2. **Sociální média a online přítomnost:** Mladí lidé tráví hodně času na sociálních médiích, a proto hudební instituce využívají tuto platformu k oslovování mladého

⁴⁶ SLABIŇÁKOVÁ, *Hudební výchova a "moje školka" (vybrané předškolní zařízení a praktická realizace hudební edukace)*, 2014, s. 32.

⁴⁷ ŠIMŮNKOVÁ, *Výzkum komunikačních preferencí náctiletých*, 2014, s. 12.

publika. Pravidelné aktualizace, soutěže nebo behind-the-scenes obsah mohou posílit zapojení mladých lidí a jejich zájem o kulturní instituce. Mladiství mimo jiné streamují hudbu na platformách jako Spotify, Apple Music nebo YouTube. Hudební instituce by měly sledovat trendy v digitálním světě a přizpůsobit se jim.

3. **Diverzifikace repertoáru:** Hudební instituce mohou zahrnovat do svého repertoáru hudební žánry a interprety, kteří jsou populární mezi mladými lidmi. To může zahrnovat nejen klasickou hudbu, ale i populární, rockovou nebo elektronickou hudbu, hudbu z filmů či počítačových her.
4. **Cenová politika:** Nabízení slev nebo zlevněných vstupenek pro mladé lidi může zvýšit jejich dostupnost a motivovat je k účasti na hudebních událostech.
5. **Partnerství s mládežnickými organizacemi:** Spolupráce s organizacemi, které se zabývají mládeží nebo vzděláváním, může pomoci hudebním institucím lépe porozumět potřebám mladých lidí a vytvořit programy, které na ně budou apelovat.
6. **Vzdělávací programy:** Hudební instituce mohou nabízet vzdělávací programy, které oslovují mladé lidi a pomáhají jim rozvíjet jejich hudební dovednosti. To může zahrnovat lekce, workshopy nebo letní tábory, které mladistvým poskytují možnost objevovat nové hudební žánry a nástroje.

Celkově je klíčem k úspěchu oslovit mladé lidi prostřednictvím inovativních a zábavných programů, které odpovídají jejich zájmům a životnímu stylu. Taktéž být mládí blíž a vystupovat jako instituce aktivně na sociálních sítích.

2.3 Dospělí jako cílová skupina

Dospělí svůj volný čas využívají k osobnímu rozvoji, sebevzdělání ve formálních či neformálních organizacích.⁴⁸ Do koncertních sálů a hudebních klubů si chodí odpočinout, nemyslet na práci, a jen tak se zaposlouchat do hrající hudby. Avšak vždy odchází s myšlenkou, co to hrálo za hudbu, kdo ji složil a jaké skrývá tajemství. Dospělí představují další důležitou cílovou skupinu pro hudební instituce, a to z několika důvodů:

1. **Potenciální zájem o širokou škálu žánrů:** Dospělí mají často rozmanité hudební preference a mohou být otevřeni zkoumání nových žánrů a umělců. To znamená,

⁴⁸ BLAŽKOVÁ, *Zájmové vzdělávání dospělých*, 2011, s. 1.

že hudební instituce mají možnost nabízet různorodý program, který osloví široké spektrum dospělých.

2. **Finanční podpora:** Dospělí jsou často ekonomicky aktivní a mají více finančních prostředků na návštěvu koncertů, festivalů, operních představení a dalších hudebních událostí. Jsou tedy důležitými klienty pro ziskovost hudebních institucí.
3. **Komunitní angažovanost:** Hudební instituce mohou hrát klíčovou roli ve formování komunitního ducha a poskytování míst, kde se dospělí mohou setkávat, sdílet zážitky a budovat vztahy. To může zahrnovat nejen koncerty, ale také sociální události a programy zaměřené na propojování lidí skrze hudbu.
4. **Udržení a rozvoj zájmu o hudbu:** Hudba může hrát klíčovou roli v osobním rozvoji a pohodě dospělých. Hudební instituce mohou poskytovat prostředí pro udržení a rozvoj jejich zájmu o hudbu prostřednictvím koncertů, kurzů, workshopů a dalších aktivit.
5. **Vzdělávání a osvěta:** Dospělí mohou být cílovou skupinou pro hudební instituce v oblasti vzdělávání a osvěty. To může zahrnovat kurzy hudby, přednášky o hudbě a umělcích, diskusní panely nebo další formy edukativních programů, které poskytují hlubší porozumění hudbě a jejímu vlivu na společnost.

Zájmové vzdělávání dospělých jedinců je tvořeno systémem krátkodobých i dlouhodobých organizačních forem, a to nejen v kulturním prostředí. To má mimo osobnostní rozvoj i harmonizační funkci.⁴⁹ Pro hudební instituce je dobré vytvářet programy a nabídky, které osloví potřeby a zájmy dospělých posluchačů, neboť se jedná o jedince se stabilním příjmem, a tudíž výraznou skupinou přispívající k ekonomickému růstu kulturních institucí.

2.4 Senioři jako cílová skupina

Senioři jsou velmi důležitou a neopomíjenou cílovou skupinou v hudebních institucích. Preference klasické hudby se přece jenom více objevují u starších než u těch mladších jedinců.⁵⁰ Důvodů, proč je důležité cílit na tuto věkovou kategorii a věnovat se jí, je hned několik:

1. **Kulturní obohacení:** Seniorům může hudba poskytnout zážitek a kulturní obohacení. Senioři často ocení kvalitní koncerty a hudební události. Klidnější

⁴⁹ BLAŽKOVÁ, *Zájmové vzdělávání dospělých*, 2011, s. 1.

⁵⁰ BAJAJOVÁ, *Sociální pole klasické hudby*, 2020, s. 22.

akustické koncerty, jazzová vystoupení, lidové písně nebo klasická hudba mohou být pro ně atraktivní. Mnoho seniorů má rádo klasickou hudbu. Symfonické koncerty, opery a komorní hudba jsou jimi hojně navštěvované.

2. **Sociální interakce:** Pro mnoho seniorů může být účast na hudebních událostech způsobem, jak se zapojit do komunity, setkat se s přáteli a navázat nové vztahy.
3. **Terapeutické účinky:** Hudba má prokazatelné terapeutické účinky, které mohou být pro seniory zvláště cenné. Pomáhá jim zvládat stres, zlepšuje náladu a může mít pozitivní dopad na mentální zdraví a pohodu.
4. **Aktivní stárnutí:** Podpora zájmu o hudbu a umění může pomoci seniorům udržet aktivní životní styl a mentální svěžest. Nabízení kurzů, workshopů nebo příležitostí k účasti na skupinových aktivitách může podnítit jejich zájem a motivaci.
5. **Zákaznická základna:** Senioři představují významný segment populace, který má často dostatek času, zájmu a finančních prostředků na účast na hudebních událostech. Oslovování této cílové skupiny může posílit zákaznickou základnu a přinést hudebním institucím stabilní příjmy.
6. **Hudební edukace:** Senioři mohou být zájemci o hudební vzdělávání. Workshopy, přednášky a kurzy mohou poskytnout příležitost pro prohloubení znalostí o hudbě.

Pro hudební instituce je důležité nezapomínat ani na seniory a vytvářet programy a akce, které budou pro ně přitažlivé a přístupné. To může zahrnovat speciální slevy pro seniory, přizpůsobení prostředí, ale také širší zábavní a vzdělávací programy zaměřené speciálně na jejich zájmy a potřeby.

Vštěpování kulturního žití a vzdělávání se v oblasti hudby se formuje během celého našeho života.⁵¹ Každá věková skupina je tak určitým způsobem cílovou pro konkrétní program či zaměření. Pro potřeby této diplomové práce se budeme soustředit zejména na edukaci dětí ve vybraných hudebních institucích České republiky.

⁵¹ BAJAJOVÁ, *Sociální pole klasické hudby*, 2020, s. 22.

3 EDUKACE V HUDBĚ

Je známo, že lidé se chtějí neustále učit a vzdělávat. Slova jako edukace, vzdělání, workshop, slyšíme za poslední dobu všude kolem nás. Edukační aktivity jakéhokoliv zaměření jsou v poslední době velmi oblíbené. Setkáváme se s nimi mezi všemi generacemi. Krom pravidelné školní výuky, konají děti zájmovou činnost ve volnočasových kroužcích. Vzdělávání dospělých probíhá taktéž v jejich volném čase a ze zájmu a rozšiřování nových obzorů. Záliba seniorů se učit, i v tak vysokém věku, vyplývá z možnosti sociálního kontaktu a trávení času smysluplně. Možností vzdělávání v hudbě ve školském i veřejném prostředí je mnoho.

3.1 Hudební vzdělávání v České republice

Výuka hudební výchovy probíhá na českých základních a středních školách jednu hodinu do týdne. Střední hudební vzdělání lze absolvovat na konzervatoři, jejíž studium je zakončeno celostátní maturitní zkouškou. Vysoké školy s uměleckou profilací se nachází v Praze a v Brně. Akademie múzických umění vede studenty na jejich profesionální uměleckou cestu, zatímco jiné univerzity vzdělávají budoucí pedagogy a vědce v téže oblasti.⁵² Hlavní roli v hudebním vzdělávání hrají tzv. základní umělecké školy (zkráceně ZUŠ), které sdružují žáky do 18 let. V naší republice je jich přes 485, z nichž je přibližně 40 i soukromých.⁵³ Systém individuálního přístupu a vzdělání v profesionálním pojetí si podmanilo na 234 565 žáků (data vychází z roku 2011⁵⁴). „Základní umělecké školy tvoří kořeny naší kulturnosti, naší lásky k umění. Ve světovém měřítku jsou zcela unikátním vzdělávacím systémem, který je třeba hýčkat, rozvíjet a podporovat,“ říká mezzosopranistka Magdalena Kožená.⁵⁵ Unikátnost „lidušek“, jak se lidovým školám říkalo v 60. letech, má v Česku dlouholetou tradici, která se line až k 19. století. Dnes je hudební obor na uměleckých školách zdaleka nejrozšířenějším mezi ostatními výukovými obory.⁵⁶ Pod patronátem Nadačního fondu Magdaleny Kožené vznikl na podporu ZUŠek projekt ZUŠ OPEN. Celostátní festival se nyní koná již osmým rokem ve veřejném prostoru, a klade si za cíl zviditelnění vzdělávacího systému, prezentaci žáků a jejich pedagogů a sdílení lásky k hudbě.⁵⁷ „Nejde jen o to vychovávat budoucí profesionály, ale celou kvalitní kulturní

⁵² DOHNALOVÁ, *Czech music guide*, 2011, s. 50.

⁵³ Tamtéž, s. 50.

⁵⁴ Tamtéž, s. 50.

⁵⁵ HAVLÍKOVÁ, *ZUŠ je český unikát. Rodí se tam umělci i publikum*, ©2017.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ ZUŠ OPEN, *ZUŠ OPEN*, ©2024.

a vzdělanou příští generaci. A tomu by mělo odpovídat i společenské postavení ZUŠ,“ komentuje umělec Jiří Pavlica.⁵⁸

Na odkaz skladatele a pedagoga Carla Orffa, navazuje organizace s názvem Česká Orffova společnost. Vydané tiskopisy, spolupráce mezi členy, pořádané semináře a setkávání jsou nabízeny všem zájemcům s kladným vztahem k hudbě ve všech jeho formách. Orff ve svém díle Schulwerk rozvedl své myšlenky, jak propojit jazyk, hudbu, zpěv, pohyb a základní rytmickou hru na nástroje. Pedagogové jeho odkaz rozvíjí a využívají při práci s dětmi, dospívajícími, handicapovanými i staršími jedinci. To jsou cíle původní České Orffovy školy, na kterou společnost navazuje.⁵⁹

Vzdělávat se v hudbě už nemusíme jen na tomu určených školách. Není potřeba získávat informace krátkou víkendovou návštěvou v hudebních muzeích. A poslech koncertů vážné hudby nemusí být přeci nuda. Hudební instituce, jakou je filharmonie či jiné orchestrální těleso, zapojují do svého dramaturgického plánu edukační aktivity a programy, aby hudbu šířili dál mezi všechny zájemce, a to hravou a zábavnou formou, poutavým programem a se zajímavými hudebními hosty. Vznikají tak samostatná oddělení edukačních a vzdělávacích aktivit.

3.2 Výchovné nebo komentované koncerty

*„Výchovný koncert je jednou z forem školní estetické výchovy, umožňující žákům poslech živě reprodukováných hudebních děl v autentickém prostředí, připravující a umocňující zážitek z nich prostřednictvím didaktické interakce.“*⁶⁰

Hlavním cílem pořádání výchovných koncertů je seznámit mládež s hudebními díly všemožných žánrů, naučit je aktivnímu poslechu a připravit na samostatnou návštěvu koncertů v jejich volném čase. Oproti školní výuce nabydou nových dojmů a zážitků, jak z atmosféry prostředí, tak živého výkonu interpreta. Návštěvou uměleckých institucí se zvyšuje u dětí kulturnost, znalost hudebních vědomostí a učení se společenskému chování. Pravidelností získají tyto návyky, které si vezmou s sebou do dospělosti. Účast žáků na výchovných koncertech je lehkým, avšak pozitivním vybočením z vyučování. Jedná se o systematickou výchovu ze strany vyučujících, vyhovění potřebám mladého posluchače ze strany organizátorů, kteří jim musejí uzpůsobit hudební program.⁶¹ Taková školní

⁵⁸ HAVLÍKOVÁ, ZUŠ je český unikát. Rodí se tam umělci i publikum, ©2017.

⁵⁹ ČESKÁ ORFFOVA SPOLEČNOST, Česká Orffova společnost, ©2024.

⁶⁰ DRÁBEK, ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém), 1987, s. 38.

⁶¹ Tamtéž, s. 39.

návštěva koncertů má i své slabé stránky. Účast je pro všechny povinná, nehledě na zájmy a přání dětí. Sdružováním stejně věkově starých jedinců může dojít k nevhodnému chování před i během konání události. Abychom se takovým negativním dopadům vyvarovali, je podstatné vytvořit zajímavý a poutavý program, který zacílí na danou věkovou skupinu.

Dochází k vypracování scénáře, kdy autor vychází z hlavní myšlenky (výchovně vzdělávacího cíle) k menším cílům (seznámení s hudebními nástroji, aj.). Volba námětu již nevychází ze studijních osnov, jako tomu bylo kdysi, výběr a řazení skladeb probíhá v konzultaci s dramaturgem nebo edukátorem daných aktivit. Důležitá je volba námětu (roční období, významná výročí a jubilea atd.) s jasným didaktickým cílem, nepřehltit posluchače informacemi, ale rovnoměrně jim předat myšlenky z daného programu. Obsahem výchovných koncertů pro školní skupiny je základní přehled o hudebních formách, žánrech, o hudebních nástrojích, výrazových prostředcích a zároveň začlenění hudby do společenských i kulturních souvislostí. S rostoucí vzdělaností publika se předpokládá zvyšování náročnosti nabízených programů.⁶²

Typologie koncertů vychází ze způsobu její interpretace: komorní, symfonické nebo sborové koncerty. Dále dle aktivní či neaktivní účasti žáků v průběhu programu, jedná-li se o audiovizuální propojení nebo hudební projekci, tematicky čistě hudební nebo nehudebně motivované (pohádky, pohyb, hry), atd. Dnes se ve vybraných hudebních organizacích setkáváme s řadou výchovných koncertů. Je potřeba umět si vybrat z nabídky a dle požadavků pedagoga:

- 1) cíl koncertu (vzdělávací, zážitkový),
- 2) věk a znalosti účastníků,
- 3) s průvodním komentářem moderátora nebo bez něj,
- 4) prostředí (koncertní sál, edukační centrum, prostory jiné historické budovy),
- 5) aktivity žáků (zpěv, hra na nástroje, pohyb, hádanky),
- 6) cykličnost a návaznost (jednorázový nebo na sebe navazující koncerty).

Nejčastěji se koncerty pro školní skupiny dělají s průvodním slovem a říká se jim také komentované. Nejedná se tudíž o dvě rozdílné akce, nýbrž o synonyma. Moderátor seznamuje s programem. Jeho komentář má vysvětlovací funkci, kdy připravuje posluchače

⁶² DRÁBEK, *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*, 1987, s. 40.

na následný poslech. Výkladem je stručná charakteristika skladby, následný rozbor a nakonec zhodnocení. Důležité je sdělovat pouze základní fakta a vyhýbat se složitým pojmům, používat obecné výrazy s vtipnými vsuvkami. Soustředit pozornost posluchačů na vlastnosti hudby, učit je rozpoznávat náladu a barvu zvuku.⁶³ Jejich aktivní účast můžeme řešit slovními otázkami, hádankami či hudebními soutěžemi. Ti nejmenší účastníci se dokáží soustředit maximálně 10 minut⁶⁴, a tak je potřeba činnosti střídat, dochází tak k využívání kombinací vokálních, instrumentálních či hudebně-pohybových aktivit. Během programu dochází rovněž k jednoduché analýze a interpretaci skladeb.

S tím pomáhá edukačním oddělením pozice dramaturga. Osoba, stojící za výběrem skladeb, interpretů a dirigentů, sepisující programy svým odborným komentářem, debatující s posluchači na besedách či moderující koncerty pro děti.

3.3 Dramaturgie orchestru a její návaznost na edukace

Dramaturgie je stěžejním pilířem každé hudební instituce. Zajímavý a poutavý program, který přitáhne a osloví publikum, musí být promyšlený od začátku do konce. Při sestavování programu je vhodné ohlížet se na výročí a skladatelská jubilea v daném kalendářním roce. V tom letošním slaví hudební instituce Rok české hudby a výročí 200 let od narození Bedřicha Smetany.⁶⁵ Hlavními tématy jsou tak skladby českých autorů, zapomenutých skladatelů, známá díla litomyšlského velikána a tak dále. Do dramaturgického plánu je žádoucí k vážné hudbě zařazovat i skladby moderní, klasické i ty populární. „*Děti jsou ku příkladu mnohem otevřenější moderní klasické hudbě než dospělí,*“ říká dramaturg Vítězslav Mikeš o svých zkušenostech s publikem v brněnské filharmonii.⁶⁶ Dramaturgie filharmonií jde v posledních letech směrem dlouhodobě promyšlených koncepcí, které se v jednotlivých koncertních sezónách snaží naplňovat.⁶⁷ Jedná se o uvádění nově napsaných skladeb nebo díla neohraných a zapomenutých skladatelů.

Vymyslet a zkompletovat koncertní sezonu orchestrálnímu tělesu, jakým je filharmonie, trvá přibližně rok. Mimo kreativní činnost, spadá do náplně práce dramaturga úzká spolupráce s dirigenty, řediteli, sólisty a skladateli. Pozice dále zahrnuje i komunikaci s vydavatelskými, kvůli sběru notového materiálu, kterou poté zpracovává notový archivář.

⁶³ DRÁBEK, *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*, 1987, s. 50.

⁶⁴ Tamtéž, s. 53.

⁶⁵ ROK ČESKÉ HUDBY, *Rok české hudby 2024*, ©2024.

⁶⁶ MIKEŠ, 2024.

⁶⁷ HARMAN, *Problematika a otázky dramaturgie se zaměřením na dramaturgii hudební a činnost hudebního dramaturga*, 2012, s. 12.

Dramaturg je, dá se říci, takovým manažerem.⁶⁸ Stěžejní však pro něj zůstává skladba harmonogramu koncertní sezony, jejíž součástí je i edukační činnost.

Počet reprízovaných představení pro školy stanovuje edukační oddělení. S koncerty pro školní skupiny musí tak dramaturg počítat dopředu a promyslet si důkladně dramaturgický plán. Několik skladeb odehrávajících se při večerní abonentní řadě, se většinou využívá i do dopoledních programů pro děti, s tím rozdílem, že jsou vystoupení doplněna o mluvený komentář moderátora, často právě dramaturga. Není možné předepsat doslovný scénář, který by si dirigent jen tak převzal.⁶⁹ Atraktivita, priorita a cíl, naplňující téma pro děti i dirigenta, který se s koncertním programem musí ztotožnit, to jsou podstaty kvalitního koncertu. Výběr dirigenta, který zaujme dětského jedince, je stěžejním prvkem pro dobře sjednaný dětský koncert. Komunikace na podiu, přirozenost, schopnost práce s dětmi, autorita, dar mluvit o hudbě. Vzorem nynějším komentátorům může být Leonard Bernstein, který uváděl první výchovné koncerty s newyorskými filharmoniky v Americe.⁷⁰

V minulosti bývalo zvykem, že se dramaturgie výchovných koncertů odvíjela od školních osnov, to už dnes dávno neplatí. „Pravda, stalo se jedenkrát a velmi výjimečně, že jedna základní umělecká škola navazovala svými školními osnovami na naše koncerty,“ vzpomíná Vítězslav Mikeš a směje se.⁷¹ Návštěva výchovného koncertu znamená dnes pro dětské posluchače nevšední zážitek, získání nových poznatků, ale kolikrát i opuštění školní budovy a vynechání výuky.

Uspokojení hudebních chuťových buněk publika je náročným úkolem a pozice dramaturga je tak podstatnou a náročnou prací, než se může zdát. Je nutné si uvědomit, že do vyšších příček bychom tak měli umístit o mnoho důležitější, možná hlavní podstatu konání koncertů, vzdělávací funkci než funkci zábavní.

⁶⁸ HARMAN, *Problematika a otázky dramaturgie se zaměřením na dramaturgii hudební a činnost hudebního dramaturga*, 2012, s. 12.

⁶⁹ DRÁBEK, *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*, 1987, s. 40.

⁷⁰ Tamtéž, s. 12.

⁷¹ MIKEŠ, 2024.

4 EDUKACE V HUDEBNÍCH ORGANIZACÍCH

V následujících dvou podkapitolách si uvedeme fungování edukačních oddělení a jejich aktivit na příkladech dvou filharmonií v České republice, pražské České filharmonii a Filharmonii v Brně.

V první řadě se seznámíme s daným edukačním pracovištěm, zaměstnanci a jejich pracovní náplní, množstvím lektorů a prostory, které k edukacím využívají. Vyjmenujeme cíle a stěžejní cílovou skupinu, pro kterou jsou jejich vzdělávací programy určeny. Rozvedeme dramaturgickou linku a zjistíme návaznost na sezónní orchestrální dramaturgii. Množství provozovaných aktivit je rozděleno od hudebních dílen pro menší skupiny dětí, ke koncertům pro plný sál posluchačů. Za zmínku stojí i jiné projekty, které jsou jakýmkoliv způsobem zaměřeny na spolupráci s dětmi. Informace čerpané primárně z programových katalogů filharmonií a webových stránek, jsou doplněny o fotografie zachycující popisovaný projekt.

4.1 Česká filharmonie, Praha

Česká filharmonie se sídlem v pražském Rudolfinu má vlastní oddělení vzdělávacích programů. Tým o 6 lidech se skládá z vedoucího Petra Kadlece, 4 produkčních a 1 osoby, obstarávající objednávky vstupenek pro školy. Edukační tým spolupracuje s cca 15 externími lektory, jimiž jsou osoby z různých hudebních i nehudbních oborů a oblastí. Od roku 2022 je v Rudolfinu nově zřízené edukační centrum (zkráceně EDUcentrum). Do té doby využívala Česká filharmonie prostory Dvořákovy a Sukovy síně, kde je však kapacita účastníků limitovaná.

Oddělení vzdělávacích programů si klade za cíl, jít se svými aktivitami do hloubky. Podstatou je atmosféra kreativního sdílení. Než pracovat se spoustou externích lektorů, zvat je i na akce dalších lidí, jde produkčním především o týmovou práci. *„Díky osobní návštěvě a kontaktu s lektorským týmem jsem zjistila, že se nám naše cíle daří plnit na sto procent. Méně je někdy více,“* potvrzuje mi Leona Hornová, produkční edukačních aktivit.⁷²

Po dramaturgické stránce jdou témata edukačních aktivit mimo sezónní dramaturgický plán. Mezi jednotlivými abonentními cykly a edukačními pořady není spojitost, ani návaznost.

⁷² HORNOVÁ, 2024.

Některá témata v průběhu roku přichází jako iniciativa od produkčních (například Dvořákovy výročí a tematicky laděné programy v koncertní sezoně 2021–2022)⁷³.

Jak mi sama řekla paní Leona Hornová: „Programy se snažíme obměňovat každé 3 roky. Ale, když je to dobré, chcete to opakovat každoročně.“⁷⁴ Vzdělávací oddělení drží několik stabilních programů opakující se každým rokem. Filharmonie například úplně odešla od velkých koncertů a hudebních dílen pro rodiny s dětmi. Největší cílovou skupinou edukačních programů České filharmonie děti přece jen zůstaly, přesněji školy, školní skupiny a jejich pedagogové. Pro tyto skupiny má filharmonie a její edukační oddělení nekonečné množství aktivit i programů, rozdělené pro určité věkové skupiny.

4.1.1 Edukační programy pro školní skupiny

Česká filharmonie pořádá řadu let množství vzdělávacích programů, některé z nich se osvědčily a jsou každoročně zařazeny do sezonní nabídky, jiné se konaly jednou nebo se po několika letech opakují.

PROGRAMY PRO ŠKOLY											
Program/věk (ročník)	MŠ 3-6 (7) let	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	SS (15+)
Rudolfínek	•	•									
Vlčekem za Dvořákem		•	•								
Pašánek		•	•								
Cisářův slávik			•	•							
Hudbou k sobě			•	•	•						
Hluboký vesmír			•	•	•	•					
Čtyři živly				•	•						
Radosti i strasti pana Dvořáka				•	•	•					
Martha v bílé hudební divě		•	•	•	•	•					
Dopoledne s filharmonikou: Čáry máry dirigent			•	•	•	•					
Dopoledne s filharmonikou: Královna harfy...							•	•	•	•	•
Dopoledne s filharmonikou: Hudba v base!							•	•	•	•	•
Dvořákulom								•	•	•	•
Krky do nového světa									•	•	•
Kam zmizel můj strýc, pane presidente?									•	•	•
Na kávu s Antonínem D.										•	•

Vstupenky na programy pro školy objednávejte na e-mailové adrese edu@ceskafilharmonie.cz.

Obrázek 1 Seznam vzdělávacích programů České filharmonie v koncertní sezoně 2023/2024 rozdělený podle věku/ročníku studia⁷⁵

⁷³ ČESKÁ FILHARMONIE, *Edukační pořady 126. sezony*, ©2021.

⁷⁴ HORNOVÁ, 2024.

⁷⁵ ČESKÁ FILHARMONIE, *Vzdělávací programy pro školy*, 2023, s. 12–13.

V letošní 128. sezoně jsme se mohli setkat s následujícími aktivitami, které lze ve výše vyobrazeném grafu snadno rozpoznat, pro jakou věkovou kategorii jsou určené. Pro ty nejmladší děti od 3 do 7 let je tu pravidelný program **Rudolfínek**. Hudební workshop je určen pro mateřské školy, po domluvě i pro děti v doprovodu rodičů, seznamující účastníky s muzikanty a jejich hudebními nástroji, celý doprovázený pohádkovým příběhem. Program zahrnuje několik workshopů, konajících se v průběhu celého roku: **Pelíšek plný bicích**, zaměřený na bicí nástroje a základy rytmizaci; **Malé (nejen) hudební řádění**, seznamující účastníky s prostory Rudolfiny; **Bystrý lišák Leoš**, workshop na téma Janáčkovy Lišky Bystroušky; **Houslový zvěřinec**; **Smyčcové mlsání**, povídání se smyčci o smyčcích; **Zvířátka a loupežníci v plechu**, ve spolupráci se Sdružením hlubokých žesťů České filharmonie.⁷⁶

Obrázek 2 Fašánek aneb Rozpustilé lidové zvyky po celý rok⁷⁷

Pro žáky 1. a 2. ročníku základních škol je určena hudební dílna s názvem **Vláčkem za Dvořá(č)kem**, pojednávající o Antonínu Dvořákovi, seznamující žáky s jeho skladbami

⁷⁶ ČESKÁ FILHARMONIE, *Vzdělávací programy pro školy*, 2023, s. 14–18.

⁷⁷ ČESKÁ FILHARMONIE, *Fašánek aneb Rozpustilé lidové zvyky po celý rok*, ©2023.

s doprovodem smyčcového Kvarteta Norbert. Cyklus dílen **Fašánek (aneb rozpustilé lidové zvyky pro celý rok)** jsou určeny stejně starým dětem, zaměřují se na hudebně–pohybové aktivity (lidové písničky, říkanky i tance), které jsou vždy propojené s aktuálním ročním obdobím. Cyklus je rozdělen do čtyř jednotlivých pořadů: **Cinkylinky jeřabinky; Povídala vrána vráně, že si spolu koupí sáně!; Ene, bene, cukr, kňoura; Byla jedna kukla a ta kukla pukla!**.⁷⁸

Pro první stupeň základních škol je dále pořádán nespočet edukačních aktivit, hudebních dílen i koncertů. Pohádkově laděný interaktivní koncert **Císařův slavík**⁷⁹, na motivy pohádky Hanse Christiana Andersena nebo hudebně pohybové, pěvecky laděné, instrumentální i výtvarné dílny **Čtyři živly**, rozdělené na čtyři jednotlivé díly a doprovázené právě čtyřmi živly: oheň, vzduch, voda a země.⁸⁰

Projekt **Hudbou k sobě**⁸¹ s průvodcem Ondřejem Tichým, na němž se po celý školní rok podílí několik tříd, probíhá jako společná i jednotlivá setkání (na různých místech, i na školách zapojených tříd) a vrcholí společným setkáním ve Dvořákově síni v Rudolfinu. Účastníci se v průběhu školního roku setkávají s ostatními třídami, plní úkoly společně i zvlášť, točí hudební videa a vzkazy.

Hráči naživo, zblízka a exkluzivně. Tak popisují edukátoři hudební **Dopoledne s filharmoniky**, určené pro žáky prvního i druhého stupně základních škol. Na hudebních setkáních s profesionální harfistkou, kontrabasistou, hoboistou a dirigentem z orchestru České filharmonie se nemusíte bát se na cokoli dotázat. Seznámí vás s prací dirigenta – **Čáry máry dirigent**, hrou na harfu – **Královna harfy aneb Sedm pedálů a čtyřicet sedm strun**, a kontrabas – **Hudba v base!**⁸²

⁷⁸ ČESKÁ FILHARMONIE, *Vzdělávací programy pro školy*, 2023, s. 19–21.

⁷⁹ Tamtéž, s. 24.

⁸⁰ Tamtéž, s. 28–29.

⁸¹ ČESKÁ FILHARMONIE, *Vzdělávací programy pro školy*, 2023, s. 25.

⁸² Tamtéž, s. 33–34.

Obrázek 3 Dopoledne s filharmoniky⁸³

Skladatel Antonín Dvořák je v Rudolfinu jako doma a je mu věnována četná řada programů, které se věnují jeho skladbám i životním příběhům. Hudební dílna pojmenovaná **Hluboký vesmír**⁸⁴, kde se děti, společně s lektory a s Dvořákovou symfonií Z Nového světa, vydávají do neprobádaných končin Galaxie. Netradičním způsobem si ve třech hudebních dílnách onu známou skladbu poslechnou, zazpívají i zahrají. Na další Dvořákovu hudbu se tančí i zpívá v programu **Radosti i strasti pana Dvořáka**, jenž je navíc doprovázen komiksovou knihou s ilustracemi ze skladatelova života.⁸⁵ **Na kávu s Antonínem D.**⁸⁶ mohou zajít středoškoláci. Lektorky zde chtějí přiblížit skladatelův život v roce 1896, kdy oddirigoval historicky první koncert České filharmonie, ale také jeho podporovatele a blízké přátele.⁸⁷ **Dvořákulum** je unikátní úniková hra v srdci Rudolfinu na motivy života Antonína Dvořáka, kde vám budou veškeré dveře této novorenesanční budovy otevřené. Cílem hry je nalézt části rukopisu symfonie z Nového světa. Nakonec hry symfonie zazní v podání

⁸³ ČESKÁ FILHARMONIE, *Odpoledne s filharmoniky*, ©2023.

⁸⁴ ČESKÁ FILHARMONIE, *Vzdělávací programy pro školy*, 2023, s. 27.

⁸⁵ Tamtéž, s. 32.

⁸⁶ Tamtéž, s. 44.

⁸⁷ ČESKÁ FILHARMONIE, *Edukativní programy*, ©2013.

filharmonického smyčcového kvinteta.⁸⁸ Projekt vznikl v době covidu, ve stejném roce, kdy se slavilo Dvořákovu sto osmdesáté výročí narození.⁸⁹

Obrázek 4 Radosti i strasti pana Dvořáka⁹⁰

Množství hudebních dílen doprovází řada komentovaných koncertů. Podle scénáře Alice Nellis vznikl nový program pojmenovaný **Martha v říši hudebních divů**.⁹¹ Předchozí roky jsme společně s ní a s herečkou Marthou Issovou mohli absolvovat koncerty **Kdo se bojí filharmonie?**⁹² Název programu zůstal po deset let stejný, ale jeho obsah se vždy měnil. Avšak společným tématem filharmonických projektů Alice Nellis je propojení hudby a života. Koncerty byly navštěvované rodiči s dětmi, od loňského roku jsou určeny pro žáky základních škol.

⁸⁸ ČESKÁ FILHARMONIE, *Vzdělávací programy pro školy*, 2023, s. 37.

⁸⁹ ČESKÁ FILHARMONIE, *Edukativní programy*, ©2013.

⁹⁰ ČESKÁ FILHARMONIE, *Radosti i strasti pana Dvořáka*, ©2023.

⁹¹ ČESKÁ FILHARMONIE, *Vzdělávací programy pro školy*, 2023, s. 36.

⁹² ČESKÁ FILHARMONIE, *Katalog vzdělávacích programů*, 2022, s. 39.

Obrázek 5 Kroky do nového světa s dirigentem Marko Ivanovičem ⁹³

Pravidelným a stálým hudebním cyklem České filharmonie jsou komentované koncerty **Kroky do nového světa**⁹⁴. Za více než sedmnáct let své existence si koncerty získaly srdce všech návštěvníků, od studentů různých škol, rodin s dětmi až po širokou veřejnost.⁹⁵ Koncertní program se každý rok mění a rozrůstá o nová skladatelská jména. Rok 2020–2021 byl věnován symfonickému básnění a českým velikanům: **Smetanova Vltava a Šárka; Dvořákův Vodník a Polednice; Janáčkovy Lašské tance a Taras Bulba**.⁹⁶ Následující koncertní sezona se nesla ve znamení hudby 20. století: **Od Pacifiku k West Side Story; George Gerschwin nejen v modrém; Stravinského Svěcení jara**.⁹⁷ A letošní rok měl na programu témata: **Od Carmen k Tannhäuserovi; Bella Italia!; S Čajkovským nejen u Labutího jezera**.⁹⁸

⁹³ ČESKÁ FILHARMONIE, *Kroky do nového světa*, ©2023.

⁹⁴ ČESKÁ FILHARMONIE, *Vzdělávací programy pro školy*, 2023, s. 38–39.

⁹⁵ ČESKÁ TELEVIZE, *Kroky do nového světa*, ©2023.

⁹⁶ ČESKÁ FILHARMONIE, *Katalog vzdělávacích programů*, 2020, s. 44–46.

⁹⁷ ČESKÁ FILHARMONIE, *Katalog vzdělávacích programů*, 2022, s. 42–44.

⁹⁸ ČESKÁ FILHARMONIE, *Vzdělávací programy pro školy*, 2023, s. 38–40.

Koncerty doprovází Česká studentská filharmonie a komentář samotného dirigenta Marko Ivanoviće a moderátora Petra Kadlece, kteří si mimo jiné zvou do programu zajímavé hosty. Nahlédnout pod pokličku komentovaným koncertům můžete na YouTube České filharmonie⁹⁹ nebo dokonce v iVysílání České televize¹⁰⁰, jež ve spolupráci s Českou filharmonií cyklus komentovaných koncertů přenesly na televizní obrazovky.

Jako poslední edukační aktivitu, avšak tematicky vybočující z hudebního prostředí, nabízí Česká filharmonie a její edukační oddělení příběh Josefa Touny v komponovaném pořadu **Kam zmizel můj strýc, pane presidente?**¹⁰¹ Hudebně dramatický workshop je určen starším studentům ze středních škol a žákům na druhém stupni základních škol.

Hudební dílny a koncerty z řad vzdělávacích aktivit České filharmonie jdou zakoupit jednotlivě, ale i v rámci na sebe navazujícího abonmá. Soupis veškerých edukačních programů, dílen i koncertů filharmonie je dostupný na webových stránkách nebo k přečtení v tištěném katalogu, který vychází každý rok.

4.1.2 Projekty filharmonie

Mimo pravidelné vzdělávací programy pro školy, má Česká filharmonie i několik zajímavých dlouhodobých projektů.

Česká studentská filharmonie, hudební těleso složené z mnoha mladých, nadšených a talentovaných muzikantů a členů Orchestrální akademie České filharmonie. Mladé hudebníky spatřujeme na prknech Rudolfiny již od roku 2006. Sám dirigent Marko Ivanović, který s orchestrem pracuje na komentovaných koncertech *Kroky do nového světa*, je jejich velkým podporovatelem. Myšlenkou studentské filharmonie je budování stálého orchestru a možnost provádět velká hudební díla již tak v mladém věku a v profesionálním prostředí. Krom koncertů pro školy, se studentská filharmonie nově zapojuje do abonementních koncertů filharmonie.¹⁰²

Česká filharmonie ve velkém podporuje pedagogy s hudebním zaměřením, pro které pořádá hudební experimentální setkání **Opusy na kusy** nebo, od roku 2017, projekt **Hudba do škol**. Cílem projektu je podpora pedagogů a prohloubení výuky hudby na školách. V rámci projektu se účastníci setkávají v prostorách Rudolfiny i v jednotlivých krajských městech

⁹⁹ ČESKÁ FILHARMONIE, *Edukativní programy*, ©2013.

¹⁰⁰ ČESKÁ TELEVIZE, *Kroky do nového světa*, ©2023.

¹⁰¹ ČESKÁ FILHARMONIE, *Vzdělávací programy pro školy*, 2023, s. 42–43.

¹⁰² ČESKÁ FILHARMONIE, *Vzdělávací programy pro školy*, 2023, s. 6.

po celé republice. Setkání jsou otevřena učitelům z mateřských, základních, středních i základních uměleckých škol, kteří chtějí svůj zájem o hudbu a znalosti prohlubovat, a chtějí se v tomto směru dále rozvíjet a učit.¹⁰³ Jako poděkování pedagogům za jejich práci, byl v době covidu uskutečněn koncert A přece se učí!

Obrázek 6 Hej Romale!¹⁰⁴

Již desátým rokem probíhá spolupráce s Idou Kellarovou a dětským pěveckým sborem Čhavorenge. Projekt **Romano drom**¹⁰⁵ (v překladu romská cesta) spočívá v podpoře romských dětí a mladých lidí na jejich životní cestě, která je nejen propojená s hudbou. K projektu patří stovka koncertů v Česku i na Slovensku, spolupráce na projektech s Alicí Nellis, Marthou Isoovou a dalšími osobnostmi ze světa hudby. Velkou slávou je pak koncert k oslavě Mezinárodního dne Romů. Sbor o dvaceti členech koná třikrát do roka pěvecké soustředění (Romano drom tábor). Záznamy z koncertů je možné shlédnout na YouTube kanále Hej Romale.¹⁰⁶

¹⁰³ ČESKÁ FILHARMONIE, *Vzdělávací programy pro školy*, 2023, s. 8.

¹⁰⁴ ČESKÁ FILHARMONIE, *Hej Romale!*, ©2024.

¹⁰⁵ ČESKÁ FILHARMONIE, *Vzdělávací programy pro školy*, 2023, s. 11.

¹⁰⁶ HEJ ROMALE, *Hej Romale*, ©2022.

4.1.3 Shrnutí

Workshopy, hudební dílny, komentované koncerty, nově úniková hra a jiné edukační pořady, hudební setkání, taneční, to vše dělá pro návštěvníky České filharmonie Oddělení vzdělávacích programů v čele s Petrem Kadlecem a jeho týmem. Zájem o vzdělávací aktivity pro školy je ohromný, že kapacity jsou naplněny již s prvním prodejním dnem. Filharmonie svoji cílovou skupinu v posledních letech na přímo neoslovuje, skupiny se hlásí o programy aktivně samy. Pro oddělení není podstatné velké množství aktivit, nýbrž kvalita stávajících pravidelných projektů, vedených menším týmem. Seznam vzdělávacích aktivit České filharmonie za koncertní sezonu 2023–2024 se nachází v přehledu v tabulce č. 1 níže. Edukace se nebojí využívat moderní technologie, které jim přímo nabízí jejich nově vybavené a zrekonstruované EDUcentrum. Dramaturgicky vsází na osvědčené klasiky, témata ani programy během řady let neobměňují. Edukace nenavazují na dramaturgický plán orchestru. Vzdělávací aktivity jsou vedené vlastní dramaturgickou linkou, často ve spojitosti s osobností skladatele Antonína Dvořáka. Na novou koncertní sezonu je připraveno pokračování únikové hry, tentokrát na motivy života Bedřicha Smetany a koncerty s Marthou Issovou, nově v doprovodu Cimbálové muziky České filharmonie. Předveden bude i úplně nový projekt s názvem iFILHARMONIE, propojující hudebníky s moderními technologiemi.¹⁰⁷

¹⁰⁷ ČESKÁ FILHARMONIE, *Programy pro školky a školy*, ©2024.

Tabulka 1 Seznam vzdělávacích aktivit České filharmonie 2023–2024

Workshopy pro školy	Koncerty pro školy	Ostatní projekty
Rudolfínek	Martha v říši hudebních divů	Česká studentská filharmonie
Vláčkem za Dvořá(č)kem	Kroky do nového světa	Opusy na kusy
Fašánek (aneb rozpustilé lidové zvyky po celý rok)		Hudba do škol
Císařův slavík		Romano drom
Čtyři živly		
Hudbou k sobě		
Dopoledne s filharmoniky		
Hluboký vesmír		
Radosti i strasti pana Dvořáka		
Na kávu s Antonínem D.		
Dvořákulum		
Kam zmizel můj strýc, pane prezidentě?		

4.2 Filharmonie Brno, Brno

Edukační oddělení spadá v případě Brna k oddělení dramaturgie. Pod vedením hlavního dramaturga Vítězslava Mikeše, funguje jako vedoucí edukací, lektorka, tvůrčí osoba, organizátorka a inovátorka vzdělávacích programů v jednom, Kristýna Drášilová. Úzký okruh externích lektorů je často doplňován i o zaměstnance filharmonie, a to nejen o hudebníky z orchestru. Kurzy pro nejmenší děti vede lektorka Michaela Kulísková, která je na děti této věkové skupiny sama. Zbylé programy vede právě Kristýna, některé ve spolupráci s edukátorkou Moravské galerie Michaela Gerichovou. Společně pořádají i letní hudebně-výtvarné tábory pro děti, kterým říkají Art kempy. Edukační oddělení využívá veškerých dostupných prostor Besedního domu, včetně sálu, bývalé restaurace Hansen, foyer i nádvoří.

Dramaturgickou linku diskutuje edukátorka společně s dramaturgem, který jí mimo jiné pomáhá s odborným komentářem při koncertech. Program je seskládaný ze známých i neznámých, klasických i moderních skladeb. Publikum se většinou případů aktivně přidává k orchestru za pomoci pohybových i zvukových prvků. K chronologické lince v průběhu dětských koncertů se přilíží stejně jako v případě normální dramaturgie. Kdysi byly výchovné koncerty tvořeny jen jako skladby bez vedení, což postrádalo smysl. Nyní skrývají uváděná témata i více, a to v podobě zvaných hostů. Na podiu vzniká polo divadelní akce, společný dialog mezi moderátorem a hosty, který je zábavnější než komentář jednoho člověka. Nejsilnější návaznost na sezónní dramaturgii je v případě víkendových představeních Rodinného abonmá. Cyklus poslední roky reaguje i na aktuální a rezonující témata (například koncert **Hudba a Hudebnice**), i nadále však s cílenou atraktivitou na děti, jejich rodiče a prarodiče. Rodinné abonmá kolikrát navazuje i na předešlé abonentní cykly, z důvodu maximálního využití notového materiálu. Přímou souvislost s dramaturgií má zejména projekt **Za půlku na půlku**, který v první polovině večerního koncertu seznamuje malé diváky s aktivním poslechem skladeb a zážitku z opravdového koncertu. Poznatky děti v druhé polovině zužitkují společně s edukátorkami při hudební dílně, která přímo navazuje na odehrané skladby. Návaznost na dramaturgii orchestru je v Brně vyšší než v případě Prahy, odráží se totiž od pravidelně uváděného repertoáru orchestru. Jedná se o atraktivní a naplňující témata, která musí zaujmout dětského posluchače, to je ve filharmonii prioritou i cíl. Děti jsou obecně i otevřenější poslechu moderní klasické hudby než dospělí.

Kromě dramaturgického směřování a vzdělávání publika v oblasti klasické hudby nejen 20. století, je předností Brna silná základna mladých posluchačů.

Cílem edukačního oddělení Filharmonie Brno je v blízké budoucnosti vzdělávání pedagogů, aktivity cílené na tuto skupinu a obecné zlepšení kvality hudební výuky na školách. Na rozdíl od škol, má totiž Filharmonie bohatě vybavený Orffovský hudební instrumentář a může lekcemi zážitkové hudební výchovy vzdělávat velké množství žáků i jejich vyučujících, a samozřejmě nejenom těch.

Brněnské hudební edukační aktivity jsou otevřené všem milovníkům hudby. Cílovou a stěžejní skupinu nelze v tomto případě přesně definovat. Programy navštěvují posluchači od batolecích do sta let.

Obrázek 7 Edukační programy pro děti Filharmonie Brno Více hudby ¹⁰⁸

4.2.1 Edukační programy pro školní skupiny

Brněnská filharmonie však nabízí bohaté edukační aktivity pro děti všech věkových kategorií. Osvědčené hudební dílny se tematicky každý rok opakují, výchovné koncerty se konají několikrát do roka, vždy na podzim, v období před Vánocemi a na jaře.

¹⁰⁸ FILHARMONIE BRNO, *Více hudby*, ©2024.

Obrázek 8 Orffohřiště¹⁰⁹

Pro mateřinky nabízí filharmonie hudební workshopy s jednoduchými tématy. Pojmy jako žabka, hlemýžď nebo kobylka jsou neobyčejná hudební zvířátka, doslova **Houslová zvířátka**. **Orffohřiště** pak seznamuje ty nejmenší hudebníky s nástroji orffovského instrumentáře a doplňuje hraní o veselé říkanky a písničky. Letošní rok přibyla na seznam nová dílna s titulem **Ptačí cvrlikání**, propojující ptačí svět se světem hudebních nástrojů, respektive zobcových fléten.¹¹⁰

Různě tematicky vymyšlené hudební workshopy pro mateřinky doveze edukátorka filharmonie společně se svými hudebními lektory přímo do vaší školky! Vybírat lze z mnoha témat zaměřených na roční období, kontinenty, zvířátka, kouzlení, barvy, a další.¹¹¹

Výchovné koncerty pro mateřské školy nabízí filharmonie ve dvou termínech a každý rok s novým poutavým programem. V letošní koncertní sezoně se děti seznámily s Duchem varhan a nástrojem obsahující **3000 písťal** nebo dvěma nástroji mající dohromady **51 strun**.¹¹² Loňský rok 2022/2023 patřil poutavému příběhu **O Fanfárovi a Tramtárovi**,

¹⁰⁹ FILHARMONIE BRNO, *Orffohřiště*, ©2024.

¹¹⁰ FILHARMONIE BRNO, *Pro mateřské školy*, ©2018–2024.

¹¹¹ FILHARMONIE BRNO, *Hudební workshopy přímo u vás ve školce!*, ©2018–2024.

¹¹² FILHARMONIE BRNO, *Pro mateřské školy*, ©2018–2024.

kterí jsou spojeni s Besedním domem, veselým koledám v koncertu **Ladíme se na Vánoce**, a že se dá bubnovat nejen na buben, to prozradil **Tluče bubeníček**.¹¹³

Obrázek 9 Orff-orchestr¹¹⁴

Pro starší žáky, základních a středních škol, je tu pokračování programů s bicími nástroji **Na buben se netluče!**, poutavé vyprávění o harfě v pořadu **Harfa, 47 strun a moře možností** a **Varhany, nástroj králů**. Nezapomíná se ani na ostatní hudební nástroje. **Filharmonické dechy** seznamují s hobojem, klarinetem či fagotem, **Komorní hudba pro osm strun** je věnována houslím a viole. Co jsou to žesťové nástroje vám poví program **Fanfárum aneb Jak to s těmi žesti je?**. K Orffově pedagogice se vrátíme ve workshopu **Orff-orchestr** a s Beethovenem, Mozartem a Bachem zase **O pět set let nazpátek**. Nechybí ani hudba doby vánoční v adventním workshopu **Brněnské hudební Vánoce**, kde se kromě známých koled naučí děti i ty méně známé přímo z jejich místa bydliště, Brna.¹¹⁵

Několik hudebních dílen probíhá ve spolupráci s Moravskou galerií, se kterou má Besední dům společného architekta, Theophila Hansena. **Teo a Hans – noty a barvy** propojuje jak tyto dvě instituce, tyto dva domy, také dva umělecké směny, výtvarný a hudební, které zdají

¹¹³ FILHARMONIE BRNO, *Programový katalog 2022/2023*, 2022, s. 26.

¹¹⁴ FILHARMONIE BRNO, *Orff-orchestr*, ©2024.

¹¹⁵ FILHARMONIE BRNO, *Pro základní a střední školy*, ©2018–2024.

se být od sebe vzdálené, tak popravdě vůbec nejsou a velmi dobře se doplňují. Ve spolupráci s Moravskou galerií a také Masarykovou univerzitou probíhá kurz **Recyklovaný orchestr**, určený i pro gymnaziální studenty.¹¹⁶

Různě tematicky laděné hudební workshopy, zaměřené na známé skladatele, filmové melodie nebo dokonce program na přání je schopna edukátorka dovézt i do vaší školy, pro děti na prvním i druhém stupni základní školy.¹¹⁷

Obrázek 10 Hudba doby adventní¹¹⁸

Když chcete přece jenom přijet na návštěvu a zažít Besední dům v celé své novorenesanční krásě, koná brněnská filharmonie několik výchovných koncertů do roka. Jedná se o interaktivní koncerty, kde jsou děti na dosah profesionálním hudebníkům a sami se stanou jedněmi z nich. Rok 2024 se nese v duchu Roku české hudby. Velkolepý projekt **V orchestru** posadí posluchače přímo mezi profesionální muzikanty. Zaznějí dvě skladby ze symfonického cyklu *Má vlast* od Bedřicha Smetany, *Blaník a Tábor*, a nesmí chybět ani chorál z doby husitské, *Ktož sú boží bojovníci*, silně spjatý právě s městem Tábor.¹¹⁹

¹¹⁶ FILHARMONIE BRNO, *Pro základní a střední školy*, ©2018–2024.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ FILHARMONIE BRNO, *Hudba doby adventní*, ©2024.

¹¹⁹ FILHARMONIE BRNO, *Pro základní a střední školy*, ©2018–2024.

V minulých letech se děti naučily **Pravidla hudebního provozu**, dozvěděly se, **Co vypráví hudba?**¹²⁰ a naladily se před Vánoci na **Hudbu doby adventní**¹²¹.

Akcí pro školní skupiny pořádá Filharmonie Brno nespočet, ale není to jejich primární cílová skupina.

4.2.2 Programy pro rodiče s dětmi

Stěžejní cílovou skupinou jsou pro brněnskou filharmonii jsou rodiny, pro které jsou k dispozici edukační aktivity od hudebních dílen až po rodinné koncerty.

Lektorky nabízejí hudební workshopy pro všechny malé budoucí hudebníky a jejich rodiče. Z bohaté nabídky z cyklu workshopů si vybere každý rodič. Lektorky jsou zkušené pracovat s **maloušky (6-12 měsíců)**, s **batolaty (1-2 roky)**, **špunty (2-3 roky)** a **děťmi (3-5 let)**. Deset společných setkání v Besedním domě probíhá každé pololetí, společně s lektorkou Míchaelou Kulískovou ve smyslu Orffovy pedagogiky a seznamování se se základními rytmy, barvami, nástroji, učení se říkadel a líbivých písniček. Navíc se díky aktivní spolupráci prohlubuje vztah dítěte s rodičem.¹²²

Nejdéle konající se a natolik oblíbené mezi všemi generacemi jsou abonentní koncerty **Rodinného abonmá**¹²³. Pět pravidelných sobotních koncertů tvořených zábavnou a hravou formou, s profesionálními muzikanty Filharmonie Brno na jevišti, v režii Rudolfa Chudoby, moderuje edukátorka filharmonie Kristýna Drášilová a její hosté. Mnozí posluchači, dnes už odrostlí, si mohou pamatovat v roli moderátora i En.dru Havlíka, dirigenta Zdeňka Nádeníčka nebo Jakuba Kleckera. Jelikož se jedná o dětské koncerty, nesmí chybět ani dětský sbor při Filharmonii Brno, Kantiléna. Každé sobotní setkání se nese vždy v jiném hudebním kabátě.

Koncertní sezonou 2023/2024 nás provázela **Hudba a.. Věda; Hudebnice; Jubileum; Lidský hlas; Pohyb**.¹²⁴ Rok předtím si malí posluchači pomocí cestovních pasů, které dostali na prvním koncertě, procestovali s filharmonií celý svět. **Severní Evropou** jsme docestovali do **Asie**, dali si zastávku **V Africe**, **Napříč Amerikou** pokračovali zpátky do Evropy, až jsme se ocitli **Zase doma v Brně**.¹²⁵

¹²⁰ FILHARMONIE BRNO, *Pro základní a střední školy*, ©2018–2024.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² FILHARMONIE BRNO, *Pro rodiče s dětmi*, ©2018–2024.

¹²³ FILHARMONIE BRNO, *ZÁBAVNÁ: Rodinné abonmá*, ©2023.

¹²⁴ FILHARMONIE BRNO, *ZÁBAVNÁ: Rodinné abonmá*, ©2023.

¹²⁵ FILHARMONIE BRNO, *Programový katalog 2022/2023*, 2022, s. 28.

Obrázek 11 Hudba a jubileum ¹²⁶

Názvy a program koncertů nejsou vycucané jen tak z prstu, jak by mohlo každé malé dítě říci. Jedná se o velmi důkladně promyšlený dramaturgický plán. Filharmonie Brno v loňském roce absolvovala koncertní turné po Americe. Než se však vydali na dalekou cestu **Napříč Amerikou**, zahrály americké skladby v Brně. Jejich velkolepý návrat pak mohli malí diváci spatřit na prknech Besedního domu, právě ve výše zmíněném 5. programu, **Zase doma v Brně**. Letošní rok, rok oslav 200 let od narození a 140 let od úmrtí Bedřicha Smetany¹²⁷, v dramaturgickém plánu neminul ani Rodinné abonmá. Skladateli Bedřichu Smetanovi a jeho vrstevníkům, skladatelům, kteří byli jeho hudbou ovlivněni, byl věnován 3. abonentní koncert **Hudba a jubileum**.

Během rodinných koncertů není dovoleno po celou dobu nehybně sedět, ba naopak, vyžaduje se pohyb a aktivní spolupráce účastníků. Edukátorce se povedlo najít harmonii mezi hudbou samotnou, aktivním poslechem účastníků a prací s publikem. „*Smyslem a sdělením našich koncertů je to, že nejde o velkou show, nýbrž pochopení důležitosti hudby a její poznání zábavnou formou,*“ říká o rodinných koncertech Kristýna Drášilová.¹²⁸

¹²⁶ FILHARMONIE BRNO, *Hudba a jubileum*, ©2024.

¹²⁷ ROK ČESKÉ HUDBY, *Proč Smetana 200?*, ©2024.

¹²⁸ DRÁŠILOVÁ, 2024.

Před každým rodinným koncertem je pro děti připravena hudební dílna a pro rodiče beseda s dirigenty, hudebníky nebo dramaturgem.

Obrázek 12 Komorní rodinná odpoledne ¹²⁹

Na vyprodanost dopoledních rodinných abonentních koncertů navázaly v letošním roce **Komorní rodinná odpoledne**. Cyklus menších koncertů pro 100 až 150 posluchačů, díky čemuž mohou být děti hudebníkům ještě blíž, se koná třikrát do roka a je zaměřen převážně na seznamování s jednotlivými orchestrálními nástroji.

Nemáte hlídání a máte zakoupení lístky na koncert? Další novinkou je možnost jít si poslechnout večerní koncert i s vaší ratolestí, **Za půlku na půlku**. Jedná se o pár vybraných abonentních koncertů konaných v Besedním domě, kdy v první polovině si skladby poslechnete společně s vaší ratolestí a v druhé polovině koncertu se jim věnují edukátorky.

Veškeré koncerty pro děti a jejich (pra)rodiče lze zakoupit v rámci pravidelného abonmá či jednotlivě. Doporučuje se zajistit si svá místa včas. Aktivita filharmonie pro rodiče s dětmi jsou v Brně natolik oblíbené, že bývají s prvním prodejním dnem ihned vyprodané.

¹²⁹ FILHARMONIE BRNO, *Komorní rodinná odpoledne*, ©2024.

4.2.3 Projekty filharmonie

Každým rokem, na přelomu května a června, probíhá v Brně festival **Mozartovy děti**. Jedná se o unikátní propojení mladých hudebníků s profesionály z řad orchestrálních hráčů. Více než čtrnáct let starý společný projekt Filharmonie Brno a Základní umělecké školy Smetanova 8 zve mladé talenty do hudebního světa, dává jim prostor se realizovat společně s velkým orchestrálním tělesem na jednom jevišti v náročných skladbách anebo jen objevit jejich citění pro hudbu.

„Nevšední zážitek z účasti v obrovském orchestru, přidaná hodnota z konzultace s filharmonií a práce s opravdovým dirigentem,“ takto popisuje zpětnou vazbu od mladých Mozartů koordinátorka projektu Kristýna Drášilová.¹³⁰ Naopak profesionálům přináší mladá krev inspiraci, dětské nadšení a dobře odvedenou práci při přípravě žáků.

Program Mozartových dětí zahrnuje řadu workshopů, veřejná vystoupení žáků základních uměleckých škol z celé Jižní Moravy, kromě klasické hudby zde můžeme slyšet cimbálové kapely, dechové orchestry, big bandy, taneční soubory, a další. Celému festivalu vévodí dva velkolepé koncerty. **Slavnostní koncert** mladých Mozartů s filharmonií v Janáčkově divadle, kde se stávají řádnými členy orchestru a představí svým rodičům i vyučujícím zpravidla českou či světovou symfonii. **Na koncertě dětských sólistů** v Besedním domě se zpravidla představí vybraní jednotlivci jako sólisté v doprovodu orchestru.¹³¹ Jak to mladým hudebníkům hraje s opravdovým orchestrem se můžete podívat na YouTube kanále Filharmonie Brno.¹³² Bývá zvykem, že pozvání mezi talentované sólisty přijmou známé hudební kapely. Musí být čest hrát s takovými výraznými jmény české hudební scény jako je Hradišťan s Jiřím Pavlicou (2016) nebo kapela Tatabojs (2020).

¹³⁰ DRÁŠILOVÁ, 2024.

¹³¹ FILHARMONIE BRNO, *Mozartovy děti*, ©2018–2024.

¹³² FILHARMONIE BRNO, *Mozartovy děti 2019*, ©2019.

Obrázek 13 Mozartovy děti ¹³³

Při Filharmonii Brno funguje, jako je tomu i u jiných hudebních těles, **Orchestrální akademie**¹³⁴, vychovávající další generaci budoucích profesionálních hudebníků. Studenti a absolventi ze středních a vysokých hudebních škol získávají z působení v akademii cenné zkušenosti, které mohou prezentovat před diváky v rámci abonentní řady pojmenované **Mladá krev aneb hudba zblízka**. Koncerty akademiků jsou pojaty netradičním způsobem, rozestavěním míst po sále a blízkého kontaktu diváka s účinkujícími. V případě koncertování zajímavého profesionálního, českého i zahraničního hosta, otevírá Orchestrální akademie jednodenní **Masterclass**, kurz pro čtyři aktivní hráče a několik dalších neaktivních přihlížejících.

Kantiléna je výběrovým pěveckým sborem dětí a mládeže při Filharmonii Brno.¹³⁵ Tři oddělení, rozdělené dle věku zpěváků (přípravné oddělení Magdalenka a Kantilénka a sbor dospívajících dětí Kantiléna), vede sbormistr Michal Jančík a sbormistryně Veronika Novosádová. Pěvecký soubor je výhercem řady mezinárodních sborových soutěží, účinkuje na koncertech doma i v zahraničí. Těleso se nebojí předvádět skladby všech žánrových oblastí, od klasiky, tradičních lidových písní a koled po populární písně, v doprovodu

¹³³ FILHARMONIE BRNO, *Mozartovy děti*, ©2024.

¹³⁴ FILHARMONIE BRNO, *Orchestrální akademie*, ©2018–2024.

¹³⁵ FILHARMONIE BRNO, *SBOROVÁ: Koncerty Kantilény*, ©2023.

předních umělců i orchestrů. V rámci koncertů v Besedním domě se dětský sbor představuje svým rodičům i veřejnosti třikrát do roka, na Jarním a Podzimním koncertě Kantilény, Vánočním matiné přípravných oddělení a při Tradičním vánočním koncertě v katedrále svatého Petra a Pavla. Kantilénu navštěvuje okolo 130 zpěváků, dětí ve věku od 5 do 19 let¹³⁶, a to v rámci jejich volného času.

4.2.4 Shrnutí

Aktivit v režii Filharmonie Brno pro děti a jejich rodiče, mladistvé i školní skupiny, za poslední roky ohromně přibýlo. Seznam edukačních aktivit Filharmonie Brno za koncertní sezonu 2023–2024 se nachází v přehledu v tabulce č. 2 níže. Díky vedoucí edukačních programů, Kristýně Drášilové, šla veškerá programová kvalita výrazně nahoru. Proto se edukátorka nebojí množství aktivit navyšovat. Brno si dokázalo vytvořit stabilní posluchačskou základnu, kterou neustále vzdělává a znalostně posouvá. Edukátoři využívají ke svým workshopům bohatě vybaveného Orffovského instrumentáře a všechny dostupné prostory, vlastní nebo partnerské. Výuka zážitkové hudebky, jak pojmenovala lektorka edukační aktivity pro školy, stojí na základech Orffovy pedagogiky. Dramaturgicky se filharmonie nebojí oslovovat mladé publikum modernou nebo aktuálními tématy. Tím navazují edukace na dramaturgii orchestru, zejména v projektech *Za půlku na půlku* nebo v cyklu *Rodinného abonmá*. Vazbu mají taktéž veškeré výchovné koncerty pro školy.

Edukační hudební dílny i výchovné koncerty určené žákům a studentům jsou kapacitně naplněny po celý školní rok. Hudební workshopy pro nejmenší mají své stabilní příznivce, Rodinné abonmá a Komorní rodinná odpoledne jsou taktéž mezi rodinami velmi oblíbené a ihned vyprodané. Filharmonie od nové koncertní sezony nabídne proto posluchačům další přidaná představení obou abonmá a také koncerty cílené na žáky pátých ročníků základních škol. Pokračovat bude také s projektem *V orchestru*, který měl v minulé sezoně pozitivní ohlasy.

¹³⁶ FILHARMONIE BRNO, *SBOROVÁ: Koncerty Kantilény*, ©2023.

Tabulka 2 Seznam edukačních aktivit Filharmonie Brno 2023–2024

Workshopy pro školy	Koncerty pro školky a školy	Programy pro rodiče s dětmi	Ostatní projekty
Houslová zvířátka	3000 píšťal	Workshopy pro rodiče a maloušky	Mozartovy děti
Orffohřiště	51 strun	Workshopy pro rodiče a batolata	Orchestrální akademie
Ptačí cvrlikání	V orchestru	Workshopy pro rodiče a špunty	Mladá krev aneb hudba zblízka
Na buben se netluče!	Hudba doby adventní	Workshopy pro rodiče a děti	Masterclass
Harfa, 47 strun a moře možností		Rodinné abonmá	Kantiléna
Varhany, nástroj králů		Komorní rodinná odpoledne	
Filharmonické dechy		Za půlku na půlku	
Komorní hudba pro osm strun			
Fanfárům aneb Jak to s těmi žesti je?			
Orff-orchester			
O pět set let nazpátek			
Brněnské hudební Vánoce			
Teo a Hans – noty a barvy			
Recyklovaný orchestr			

5 METODIKA PRÁCE

Následující kapitola stanovuje cíle této diplomové práce. Za účelem sběru dat a pochopení fungování edukačních oddělení a jejich aktivit proběhne v Praze i v Brně řízený osobní rozhovor s vybraným zaměstnancem edukačního oddělení, který zodpoví předem připravené otázky. Získaná data budou využita do teoretické části diplomové práce, zejména vyjmenování a popis jednotlivých edukačních aktivit. Následující praktická část se skládá z osobní aktivní účasti na dvou vybraných edukačních aktivitách dané organizace. Ukázkové fotografie jednoho koncertu a jedné hudební dílny doplňuje jejich detailní popis a rozbor.

5.1.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je pochopení fungování edukačních oddělení ve filharmoních v Praze a v Brně. Výstupem výzkumu je zjištění vazby edukačních aktivit na dramaturgii orchestru.

5.1.2 Výzkumné otázky

Otázky jsou tematicky rozdělené do 3 okruhů:

- A) **Produkční tým:** Jakým způsobem, kde funguje a zda vůbec existuje edukační oddělení, s vlastními prostory, týmem, nápady atd.
- B) **Dramaturgie, program:** Jaká témata, program, typy akcí pořádáte, návaznost na dramaturgii orchestru, ano či ne?
- C) **Edukační aktivity, cílové skupiny:** Jak fungují jednotlivé aktivity, pořádáte výchovné koncerty, cílová skupina, oslovení atd.

5.1.3 Typ výzkumné metody

Vzhledem k povaze výzkumných otázek byl zvolen kvalitativní výzkum formou řízeného rozhovoru.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 REALIZACE HUDEBNÍCH ČINNOSTÍ

Součástí zkoumání problematiky množství edukačních aktivit v českých filharmoních z teoretického hlediska byla i praktická část, účast na vybraných vzdělávacích projektech. V předposledním březnovém týdnu se nenávazně na sebe konaly komentované koncerty pro školy v Praze i výchovné koncerty pro školy v Brně. V případě Prahy i Brna se pravidelně v rámci jednoho týdne v dopoledních hodinách konají 3 dny za sebou koncerty pro školy, kapacitně naplněné až do posledního volného místa. I workshopy mají své termíny vypsane dopředu na celou koncertní sezonu a zájem o ně je obrovský.

Cílem aktivní účasti bylo zjistit a srovnat rozdíly mezi pořádanými akcemi v obou městech. Dvě z následujících podkapitol obsahují popis jednoho koncertu a jedné hudební dílny vybrané organizace. Následují přepsané rozhovory s vybranými zaměstnanci filharmonie, věnujícími se edukačním aktivitám. Celou praktickou část zakončuje zhodnocení a rozdíly popisovaných a navštívených aktivit.

6.1 Česká filharmonie, Praha

6.1.1 Komentovaný koncert Kroky do nového světa

Komentovaný koncert z cyklu **Kroky do nového světa**, s podtitulem **S Čajkovským nejen u Labutího jezera**¹³⁷, proběhl v Rudolfinum ve třech reprízách ve dnech 20. až 22. března. Program určený pro středoškoláky a žáky vyšších ročníků základních škol trval přibližně 2 hodiny včetně přestávky v hlavním sále Dvořákovy síně. O udržení pozornosti žáků nebyla nouze, neboť koncert byl zaměřený na aktivní poslech, doplněný o pohybové taneční kreace a dotazování se v rozhovoru s přítomným hostem, první sólistkou Národního divadla, baletkou Nikolou Márovou. Za doprovodného komentáře moderátora Petra Kadlece hrála Česká studentská filharmonie pod taktovkou dirigenta Marka Ivanoviče.

Celý koncert začal ústředním motivem z baletu Romeo a Julie. Příchozí moderátor uvedl posluchače do tématu Shakespearovy milostné tragédie: „*Komu je patnáct let?*“, dotázal se a polovina rukou v sále se zvedla. „*Motiv, který v úvodu koncertu zazněl, jste jistě již někdy slyšeli. Hudbu složil Petr Iljič Čajkovskij a patří k baletu, který se jmenuje Romeo a Julie. Příběh dvou mladých zamilovaných jedinců je Vám jistě známý.*“ Moderátor pokračoval: „*Dva rody, stejně staroslavné oba – jsme v krásné Veroně,*“ přečetl citaci z knižní předlohy. Poté se pokračovalo v analýze skladby, po jednotlivých nástrojích, partech i rozboru Čajkovského rukopisu.

Po přestávce následovala předehra z Čajkovského baletu Labutí jezero. Ústřední lyrický motiv začíná jemnými tóny hobojů, přebírají si jej trombony a graduje do bouřlivého souzvuku celého orchestru. Skladba je podložena lehkými tóny harfy, která představuje labutí křídla zakletých princezen. Jedna taková bílá labuť se během skladby zjeví na balkonu nad jevištěm. Baletka v bílém kostýmu tančí, jako by byla nadnášena hrající hudbou. Během vteřiny odběhne do zákulisí a vrací se zpět dotančit skladbu v černém kostýmu, představující zlou labuť. Po bouřlivém potlesku celého sálu přichází baletka na pódium zodpovědět otázky moderátora a zvědavých diváků. „*Jak dlouho trénujete na vystoupení? Je práce baletky náročná? Jak se říká mužskému baletákovi?*“ a spousta dalších zvědavých dotazů přicházela z řad studentů na sólistku Nikolu Márovou. Po tanci opravdové baletky následoval Tanec malých labutí, další skladba z Labutího jezera se svým ikonickým přednesem, který tentokrát nepředváděla profesionální tanečnice, ale dirigent společně s celým Rudolfinem.

¹³⁷ ČESKÁ FILHARMONIE, *S Čajkovským nejen u Labutího jezera*, ©2023.

Ten si pro nás připravil jednoduchou choreografii, kterou všichni účastníci zvesela tančili po celou dobu skladby. „Víte, on chtěl Marko vždycky vést taneční soubor, ale to se mu nikdy nezaštěstilo. Tak by si dnes rád splnil svůj malý sen. Pomohli byste mu s tím? Stali byste se jeho baletním souborem?“ vtipkoval moderátor Petr Kadlec. Všichni se ujali rolí naplno. Koncert uzavřelo finále Čajkovského baletu, kde princ svádí souboj se zlým čarodějem, který zaklel princezny do labutí. Opakující se hudební leitmotiv v podání hobojů a žesťových dechových nástrojů nechybí ani zde, v závěrečné části koncertu.

Obrázek 14 Hudební dílna Hluboký vesmír ¹³⁸

6.1.2 Hudební dílna Hluboký vesmír

Hudební dílna s názvem **Hluboký vesmír**¹³⁹ se odehrála v totožném termínu jako komentované koncerty, s tím rozdílem, že v jeden den probíhají dvě dílny. Prostory EDUcentra dokáží pojmout jen omezené množství účastníků, a tak je v rámci hudební dílny v jednom čase možné vzít na palubu vesmírného letounu maximálně 45 dětí. Ty se posléze rozdělí na 3 skupiny a každou z nich si bere pod své křídla jiný animátor se svojí malou hudební dílnou. Vše začíná společným úvodem. Stali jsme se kosmonauty a letíme do vesmíru za doprovodu symfonie Antonína Dvořáka Z Nového světa. Výběr skladby není náhodný, je to proto, že i my letíme objevit nový svět. V místnosti s klavírem nás čeká první úkol, hudební šifra. Klíčem ke správnému vyluštění hádanky jsou délky not, které za sebou

¹³⁸ ČESKÁ FILHARMONIE, *Hluboký vesmír*, ©2019.

¹³⁹ ČESKÁ FILHARMONIE, *Hluboký vesmír*, ©2023.

mají napsaný text písně. Druhou větu symfonie v klavírním podání doprovázíme zpěvem a textem, který nám vyšel z šifry. Přesouváme se do hlavní místnosti, kosmodromu, kde je úkolem obrázková partitura, kterou s pomocí dřívěk, rolniček a dalších rytmických nástrojů hudebně doprovázíme. Na každou dobu Dvořákovy první věty Novosvětské symfonie hraje jiný nástroj. Ten musí, jako správný orchestrální hráč, pilně sledovat obrázky a zahrát vždy ve správnou chvíli. Po přehrávce se dostáváme do poslední místnosti, zde trénujeme manipulaci s kniplem proti létajícím meteoritům a dalším nástrahám galaxie. Všechny tři skupiny se po splnění úkolů sejdou v hlavním kosmodromu, kde společně předvedou, co vše se za celou hudební dílnu naučili. Zaspívají, zahrají i pohybově doprovodí celou Dvořákovu symfonii Z Nového světa.

6.2 Filharmonie Brno, Brno

6.2.1 Výchovný koncert V orchestru

Ve druhé polovině března se v sále Besedního domu odehrály výchovné koncerty pro školy. Projekt **V orchestru**¹⁴⁰ proběhl v rámci jednoho týdne osmkrát. Tři dny po sobě coby dopolední program pro školy, v páteční podvečer dvě reprízy pro veřejnost. Unikátnost projektu je daná netradičním usazením obecnstva mezi muzikanty. Celý hudební zážitek trval něco přes šedesát minut. Program byl složen ze dvou symfonických básní cyklu Má vlast Bedřicha Smetany. Moderátoři, edukátorka Kristýna Drášilová a dramaturg Vítězslav Mikeš, navázali vybranými skladbami na oslavy Roku české hudby a výročí skladatele Bedřicha Smetany.

Obrázek 15 Projekt V orchestru¹⁴¹

Skladby Tábor a Blaník mají společné téma husitských válek. I proto na začátku koncertu zazněly varhanní tóny známého chorálu Ktož sú boží bojovníci. Ty, k naladění atmosféry, každý z účastníků doprovodil zpěvem. A jelikož bylo potřeba vcítit se do kůže husitských vojáků, chorál se nemohl zpívat potichu, nýbrž velmi hlasitě. Následoval rozbor první

¹⁴⁰ FILHARMONIE BRNO, *V orchestru*, ©2023.

¹⁴¹ FILHARMONIE BRNO, *V orchestru*, ©2024.

skladby, Tábora. Motiv husitského chorálu slyšíme z dechových nástrojů po celou dobu skladby, z níž můžeme cítit bojovnost, vytrvalost a neústupnost vojska. Rozbor po jednotlivých nástrojových sekcích uzavírá přehrávka celé páté symfonické básně. Plynule navazujeme na šestou, poslední báseň symfonického cyklu, Blaník. Sám Bedřich Smetana si přál hrát obě skladby bez přerušení za sebou. Z citace husitského chorálu přechází trubky s tympány do jemné lyrické části, znázorňující krajinu okolo hory Blaník. Bájná legenda praví, že v hoře spí vojsko, které přispěchá národu českému na pomoc v době, kdy mu bude nejhůře. V tento okamžik se znovu ozývají tóny chorálu Ktož sú boží bojovníci, jako podklad melodie, která přechází v pochodový rytmus. Princip přehrání jednotlivých partů a rozebrání skladby s komentářem dramaturga probíhá i zde. Na konec programu zazní v podání orchestru celá šestá věta.

6.2.2 Hudebně-výtvarná dílna Teo a Hans – noty a barvy

Hudebně-výtvarnou dílnu s názvem **Teo a Hans – noty a barvy**¹⁴², pořádá Filharmonie Brno ve spolupráci s Moravskou galerií několikrát do roka. Obě instituce sídlí vedle sebe a mají společný nejen malý dvoreček, kde začíná workshop této dílny. Zde je ideální prostor pro výklad o architektovi, který, který obě historické budovy navrhl. Theophil von Hansen byl architektem Besedního domu i protějšího sourozence, Pražákova paláce. Lektorky obou organizací spojily své síly a vytvořily společně dílnu s hudebním a výtvarným tématem. Dílna je určená žákům I. a II. stupně základní školy a gymnazistům, dá se ale přizpůsobit věku účastníků.

Teo a Hans, jak edukátorky nazvaly dvě postavy, nás budou na workshopu doprovázet. Začínáme návštěvou první budovy. V domě, kde sídlí brněnská filharmonie, právě probíhá zkouška orchestru. Děti tak na vlastní oči zažijí nácvik profesionálních hudebníků před koncertem, práci dirigenta s jednotlivými nástrojovými sekcemi a poslechnou si pár skladeb. Z Besedního domu přecházíme plynule do Pražákova paláce, kde se odehrává stěžejní část programu, a to ve druhém patře galerie, stálé expozici českého moderního umění. Naladění na hudební notu, pokračujeme i zde. Za poslechu pěti rozdílně interpretovaných skladeb máme při každé z nich za úkol určit (s pomocí malých úsměvů či mračících úst) náladu vystaveným obrazům. Děti ale s dobrou náladou odchází do další místnosti, kde se dozvídáme něco o české výtvarné meziválečné avantgardě. Vyprávíme si o vystavených obrazech a jejich autorech. Povídání střídá v dalších místnostech hudební

¹⁴² FILHARMONIE BRNO, *Teo a Hans – noty a barvy*, ©2018–2024.

část s pohybovými tanečními prvky, doplněná o hraní na jednoduché nástroje: obyčejný papír nebo gumičku. Celá dílna končí společným výtvarným dílem, které si poslepu žáci nakreslí. Cílem je zaposlouchat se do hudby a jako správní surrealisté zapojit své sny a zakreslit je na papír.

6.3 Zhodnocení

Z rozhovorů se zaměstnanci edukačních oddělení filharmonie v Praze i v Brně a osobní účasti na vybraných vzdělávacích programech vyplynulo, že edukační aktivity obou organizací mají hodně společného. Koncerty pořádané pro školy nabízejí vzdělávací a zábavní funkci ve všech ohledech. Moderátorské duo ochotně a rychle reaguje na zvědavé otázky žáků. Zapojuje publikum do dění pomocí pohybových a rytmických aktivit nebo zpěvu. Ukázkou jednotlivých nástrojových sekcí i rozbor skladby provádí obě organizace velmi podrobně, a to s ohledem na věk a poslechové zkušenosti diváků.

Produkčně je Praha, s vlastním oddělením a množstvím pracovníků v týmu, na tom lépe než Brno. Obě organizace využívají dostupných prostorů pro edukace, externí lektory a veškeré jejich aktivity jsou tvořené s láskou k hudbě a dětem.

Vazbu na dramaturgii orchestru vidíme nejsilněji v případě brněnské filharmonie, která svým projektem *Za půlku na půlku*, cyklem Rodinného abonmá a výchovnými koncerty navazuje přímo na sezonní dramaturgii orchestru a odráží se od pravidelného abonentního cyklu Filharmonie v Besedním domě. V případě České filharmonie jsou aktivity výrazně zaměřené na osobnost Antonína Dvořáka, který figuruje v mnoha workshopech, přímá návaznost na dramaturgii ale není. Kvalita aktivit se v obou organizacích odráží v jejich každoročním opakování a oblibě u publika. Jediný rozdíl mezi koncerty pro školy obou organizací je v jejich pojmenování, komentovaný a výchovný. Obsahově jsou však programy totožné.

Cílovou skupinou České filharmonie jsou školy a jejich pedagogové. Edukační oddělení aktivně komunikuje s pedagogy škol i po skončení pořadů a zasílá jim materiály spojené s navštívenou aktivitou. Cílený marketing není potřeba, školy se automaticky ozývají samy. Stejnou komunikační strategii používají i ve Filharmonii Brno. Stěžejní cílovou skupinou je pro zdejší edukace publikum od 0 do 100 let, především pak děti a jejich (pra)rodiče. V obou organizacích je důležitá spolupráce se ZUŠ a výchova mladých orchestrálních hráčů.

Záliba v návštěvě vzdělávacích programů je u školních skupin, a to v případě obou měst, výrazně rozšířená. Celá koncertní sezona, od září až do června, bývá naplněna aktivitami a edukační oddělení mají co dělat, aby nápor škol zvládla.

III. PROJEKTOVÁ ČÁST

7 REALIZACE VLASTNÍHO HUDEBNÍHO WORKSHOPU

V rámci dne otevřených dveří na Univerzitě Tomáše Bati proběhl v prostorách galerie G18 workshop, hudebně-výtvarná dílna, pro návštěvníky a zájemce o studium. Jako součást workshopu byly pro účastníky připraveny dvě stanoviště. Na prvním se nacházel počítač, který měl v sobě nahrané hudební soubory. Jeden soubor ve formě midi, což je skladba vytvořená počítačem, druhý, nahrávku skladby, jak by ji zahrál orchestr či hudebník ve skutečnosti. Na druhém stanovišti byla připravena hudebně-výtvarná dílna, kde si návštěvníci vyrobili fagotový plátek z plastového brčka, kterým poté rozfoukávali barvy na papíře a kreslili obrázek.

7.1 Vlastní workshop, hudební dílna, Zlín

Klíčová slova, která projekt definují: *hudba, hudební teorie, orchestrální hudba vs. počítačová hudba, umělá inteligence, kreativní tvorba, hudebně-výtvarná dílna.*

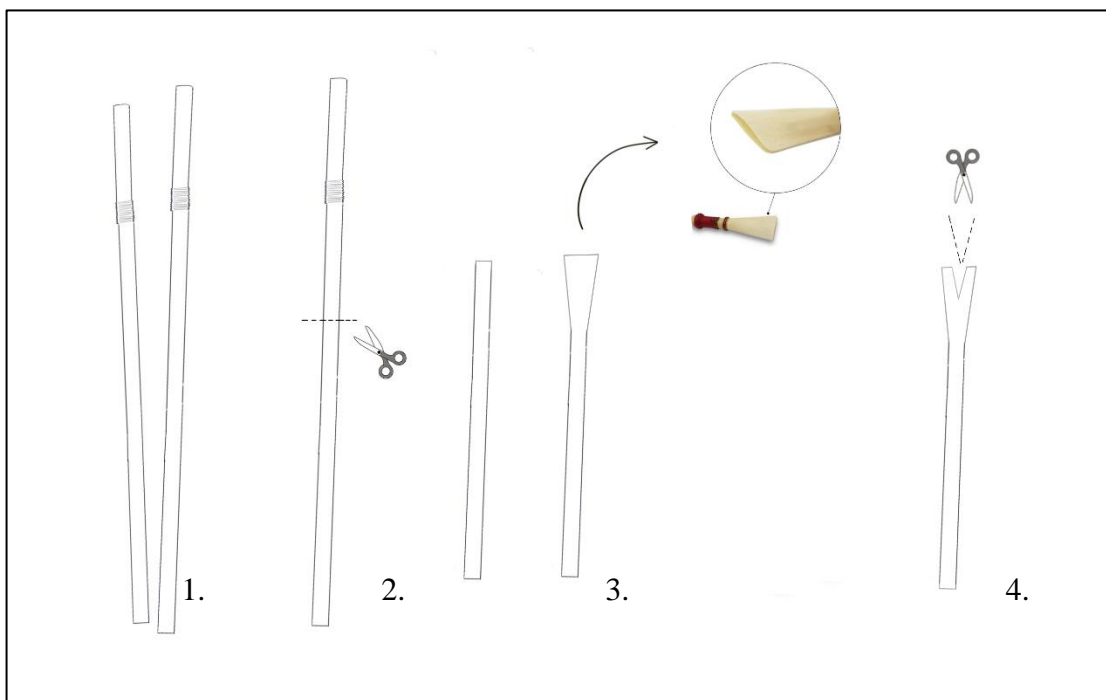
Záměr a cíle projektu: Propojení hudební stránky s výtvarnou má za úkol seznámit návštěvníky se základy hudební teorie a ukázat jim, že hudba není stará a nudná, a že rozhodně patří mezi ARTS. Cílem výtvarného workshopu je probudit v lidech kreativitu, zapojit fantazii a najít skrytý hudební talent. Snažíme se pozorovat, jak moc působí hudba na člověka při výtvarné činnosti a zda se hudba odrazí ve výsledném obraze. V hudebním workshopu jde o debatu nad tématem, zda může počítačem vytvořená hudba nahradit živou orchestrální či klavírní skladbu.

Dramaturgický koncept akce: V rámci hudebního workshopu diskutujeme, zda může počítačem vytvořená hudba nahradit živou. Je potřeba poslechnout si jednu tutéž skladbu ze dvou různých souborů. Na ukázkou stačí stáhnout 5 skladeb (například symfonie, klavírní koncert, klavírní etuda, filmová hudba...). V případě klavírní etudy neslyšíme příliš rozdíl od jeho živého provedení. Je však poznat, že počítač hraje tóny velmi přesně a nerozlišuje tolik jejich délku.

U výtvarného workshopu je v první řadě potřeba vyrobit si z plastového brčka fagotový plátek (tzv. strojek). Docílíme toho pomocí níže uvedeného návodu. Jakmile si hudební nástroj vyrobíme a odzkoušíme, zda správně hraje, můžeme se vrhnout na druhou část, kdy foukáme, tj. hrajeme na námi vyrobený fagotový plátek a s jeho pomocí kreslíme obraz. Doprovodem a inspirací je v pozadí hrající Hummelův fagotový koncert v F dur, který si pouštíme z přehrávače.

Návod na výrobu fagotového plátku:

1. vezmeme si tenká plastová brčka,
2. brčko rozdělíme na tři třetiny a rozstříhneme ve dvou třetinách, větší část použijeme – využíváme vždy tu část bez ohybu,
3. za pomoci zubů ztenčíme jeden konec brčka do plochy (podoby fagotového plátku),
4. v tom místě brčko ustříhneme do písmene „V“, dále lze ustřížený konec ještě párkrát zkousnout a můžeme začít hrát (foukat).

Obrázek 16 Návod pro vytvoření fagotového plátku z brčka¹⁴³

Harmonogram: Během pracovního týdne nákup a shánění materiálu, příprava fagotového plátku a odzkoušení hry na něj. Stažení potřebných skladeb, na ukázkou stačí 5 midi souborů a 5 nahrávek, například ze Spotify či Youtube.

V den konání akce:

11:30–12:00 příprava

12:00–17:00 realizace workshopu

17:00–17:30 úklid

¹⁴³ Vlastní grafické zpracování.

Použitý materiál a pomůcky: bílé tvrdé papíry, vodovky (vč. vody), štětce, nůžky, plastová brčka, reproduktor se skladbou fagotového koncertu; počítač (či jiné zařízení přehrávající soubory midi, mp3 apod.), sluchátka.

Rozpočet (možní sponzoři či dotační projekty/granty): Využití materiálů z vlastních zdrojů (papíry, vodovky, štětce, nůžky, plastová brčka), celkové výdaje se pohybují mezi 500–1000 Kč. Případná finanční podpora ateliéru Arts Management, možnost zapůjčení technických pomůcek (přehrávač, sluchátka).

Definované cílové skupiny: Uchazeči a zájemci o studium na UTB s uměleckou profilací, studenti středních škol. Lidé se zájmem o hudbu a kreativním myšlením. Mimo UTB je workshop cílen na maminky s dětmi od 7 let.

Stručný návrh komunikace projektu: V důsledku konání akce v rámci DOD UTB lze využít sociálních médií univerzity a oboru: Instagram, webové stránky univerzity, Facebook. V případě pořádání workshopu pro maminky s dětmi propagace pomocí letáků v rodinných kavárnách, na webových stránkách pro maminky, filharmonický katalog apod.

Přiložené fotografie z akce:

Obrázek 17 Vlastní hudebně-výtvarná dílna¹⁴⁴

¹⁴⁴ Vlastní pořízená fotografie.

Obrázek 18 Vlastní hudebně-výtvarná dílna¹⁴⁵

¹⁴⁵ Vlastní pořízená fotografie.

ZÁVĚR

Zpracováním diplomové práce s tématem edukačních programů si autorka kladla za cíl zjistit návaznost vzdělávacích aktivit filharmonií na dramaturgickou linku orchestru. Činila tak při osobní návštěvě dvou velkých orchestrálních těles, České filharmonie v Praze a Filharmonie Brno. Pro porovnání proběhla vždy aktivní účast na jednom koncertě a jednom hudebním workshopu v obou městech.

Sezonní nabídka koncertů filharmonií má jasný řád a za jeho uspořádáním stojí dramaturg. Edukační aktivity pak vychází z nápadů a iniciativy edukačních oddělení. Samostatnost takových oddělení není v hudebních organizacích v České republice zatím natolik rozšířena. V případě České filharmonie se v Rudolfinu nachází oddělení vzdělávacích programů o šesti zaměstnancích, týmem lektorů, disponujícím vlastními moderními edukačními prostory, EDUcentrem. Brněnská edukátorka je na veškeré provozované aktivity sama a vlastní oddělení nemá. Externí lektory zve z řad hudebníků orchestru nebo oslovuje pár stálých jmen, ocenila by však do svého týmu produkční či ekonomickou sílu. Vyhovující prostory a potřeby pro výuku tzv. zážitkové hudebky naštěstí má, především kvůli bohatě vybavenému hudebnímu instrumentáři, které Brno vlastní.

Edukační programy, a to nejen ty hudební, jsou v dnešní době hojně rozšířené a oblíbené u všech věkových skupin. Nejpočetnější část návštěvníků edukačních aktivit filharmonií, a na ně směřující programy, představují děti. V případě České filharmonie jsou stěžejní cílovou skupinou žáci, studenti a jejich pedagogové, od mateřských školek po středoškoláky. Hudební dílny a množství komentovaných koncertů s podtitulem Kroky do nového světa se konají pravidelně několikrát do roka v prostorách celého Rudolfinu. Oblíbenost programů dokazují vyprodané dílny i naplněná Dvořákova síň. Pedagogové si za poslední roky programy filharmonie poptávají sami a účastní se jich pravidelně. Tematicky se vzdělávací aktivity vymykají dramaturgické lince a jednají tak samy za sebe. V případě hudební dílny Hluboký vesmír se vydáváme společně s Antonínem Dvořákem a jeho symfonií Z Nového světa prozkoumávat galaxii, Dopoledne s filharmoniky trávíme poznáváním jejich práce a hudebních nástrojů a ve Fašánku si zpíváte o lidových zvycích a tradicích. Jediným propojujícím prvkem je osobnost skladatele Antonína Dvořáka, která se objevuje v mnoha dalších vzdělávacích programech České filharmonie: Na kávu s Antonínem D., Dvořákulum, Radosti i strasti pana Dvořáka a další.

Brněnská filharmonie má své hlavní zástupce v dětských posluchačích a jejich (pra)rodičích, kteří jsou stálými návštěvníky jejích koncertních cyklů, Rodinného abonmá a Komorního rodinného odpoledne. Pravidelných dětských dílniček se účastní rodiče s batolátky až po děti do 5 let v průběhu pololetí nebo celého školního roku. Cílený marketing na vybrané skupiny není potřeba skrz přeplněné kapacity všech pořadů. Oproti Praze mají brněnské edukace návaznost na dramaturgickou linku sezonního programu orchestru. Některé skladby odehrané na večerních abonentních koncertech se opakují ve výchovných koncertech pro školy i v rámci Rodinného abonmá. Dramaturgická linka se prolíná i v případě projektu Za půlku na půlku. Dramaturg společně s edukátorkou konzultují a zapojují do programu významná výročí daného roku.

I brněnská filharmonie pořádá koncertní cykly pro školy. Ne tedy v abonentní podobě jako Praha a pod názvem komentované, nýbrž jako koncerty výchovné. Rozdíl je tudíž jen v pojmenování, forma zůstává stejná.

Stěžejní literaturou pro diplomovou práci byla kniha *ABC výchovných koncertů* Václava Drábka¹⁴⁶, která je svojí strukturou brána coby jediná literatura zabývající se tímto tématem. V zahraničních zdrojích nacházíme téma hudební edukace jen v případě pojmu hudební výchova (music education), což bylo pro potřeby práce neirelevantní. Jako další důležité podklady pro práci posloužily sezonní katalogy a webové stránky filharmonií, odkud byly čerpány veškeré obrazové přílohy a popisy vzdělávacích aktivit.

Závěrem lze konstatovat, že o edukační programy českých filharmonií je mezi návštěvníky ohromný zájem. Dokazují to vyprodané workshopy i koncerty, pravidelně se opakující nabídka oblíbených pořadů, ale také každoroční doplnění několika nových programů, které si dříve či později získají u posluchačů svoji oblibu.

¹⁴⁶ DRÁBEK, *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*, 1987.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BAJAJOVÁ, Karolína. *Sociální pole klasické hudby*. Online, bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2020. Dostupné z: [https://is.muni.cz/th/w5j9w/Socialni_pole_klasicke_hudby - bakalarska_prace.pdf](https://is.muni.cz/th/w5j9w/Socialni_pole_klasicke_hudby_-_bakalarska_prace.pdf). [citováno 2024-02-20].

BLAŽKOVÁ, Božena. Zájmové vzdělávání dospělých. Online. *U nás*. 26. 10. 2011, ročník 21 (2011), číslo 3. Dostupné z: <https://www.svkhk.cz/Pro-knihovny/Zpravodaj-U-nas/Clanek.aspx?id=20110311>. [citováno 2024-02-20].

DOHNALOVÁ, Lenka. *Czech music guide*. 2. vydání. Praha: Arts and Theatre Institute, 2011. ISBN 978-80-7008-269-0.

DRÁBEK, Václav. *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*. Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987.

DŘÁŠILOVÁ, Kristýna, edukátorka Filharmonie Brno [řízený rozhovor]. Brno, 16. 04. 2024.

ČESKÁ FILHARMONIE. *Edukační pořady 126. sezony*. Online, video. 23. 04. 2021. Dostupné z: Youtube, <https://www.youtube.com/watch?v=1yciFFXsJy8&list=PL9gCwWbmQZl3nsX8g0GMZgKQvVC2lK3kO&index=33>. [cit. 2024-04-04].

ČESKÁ FILHARMONIE. *Edukativní programy*. Online, video. ©2013. Dostupné z: Youtube, <https://www.youtube.com/watch?v=Q1bcbpgAmWc&list=PL9gCwWbmQZl3nsX8g0GMZgKQvVC2lK3kO&index=1>. [cit. 2024-04-10].

ČESKÁ FILHARMONIE. *Fašánek aneb Rozpustilé lidové zvyky po celý rok*. Online, obrázek. In: Česká filharmonie. Programy pro školky a školy. 2023. Dostupné z: <https://www.ceskafilharmonie.cz/vzdelavaci-programy-pro-skolky-a-skoly/>. [cit. 2024-03-23].

ČESKÁ FILHARMONIE. *Hej Romale!*. Online, obrázek. In: Česká filharmonie. Romano drom čili romská cesta. ©2024. Dostupné z: <https://www.ceskafilharmonie.cz/romano-drom/>. [cit. 2024-03-25].

ČESKÁ FILHARMONIE. *Hluboký vesmír*. Online, obrázek. In: Česká filharmonie. Hluboký vesmír. ©2019. Dostupné z: <https://www.ceskafilharmonie.cz/event/21923-deep-space-workshop/>. [citováno 2024-04-05].

ČESKÁ FILHARMONIE. *Hluboký vesmír*. Online. ©2023. Dostupné z: <https://www.ceskafilharmonie.cz/event/30230--hluboky-vesmir/>. [citováno 2024-04-05].

ČESKÁ FILHARMONIE. *Katalog vzdělávacích programů*. Online. Praha: Česká filharmonie, 2020. Dostupné z: <https://www.ceskafilharmonie.cz/media/0wpkvped/katalog-vzd%C4%9Blavac%C3%ADch-program%C5%AF-%C4%8Df-2020-21.pdf>. [cit. 2024-03-22].

ČESKÁ FILHARMONIE. *Katalog vzdělávacích programů*. Online. Praha: Česká filharmonie, 2022. Dostupné z: <https://www.ceskafilharmonie.cz/media/2mndgvdy/katalog-edu-2022-2023.pdf>. [cit. 2024-03-22].

ČESKÁ FILHARMONIE. *Kroky do nového světa*. Online, obrázek. In: Česká filharmonie. Programy pro školky a školy. 2023. Dostupné z: <https://www.ceskafilharmonie.cz/vzdelavaci-programy-pro-skolky-a-skoly/>. [cit. 2024-03-23].

ČESKÁ FILHARMONIE. *Odpoledne s filharmoniky*. Online, obrázek. In: Česká filharmonie. Programy pro školky a školy. 2023. Dostupné z: <https://www.ceskafilharmonie.cz/vzdelavaci-programy-pro-skolky-a-skoly/>. [cit. 2024-03-23].

ČESKÁ FILHARMONIE. *Programy pro školky a školy*. Online. ©2024. Dostupné z: <https://www.ceskafilharmonie.cz/vzdelavaci-programy-pro-skolky-a-skoly/>. [citováno 2024-04-04].

ČESKÁ FILHARMONIE. *Radosti i strasti pana Dvořáka*. Online, obrázek. In: Česká filharmonie. Programy pro školky a školy. 2023. Dostupné z: <https://www.ceskafilharmonie.cz/vzdelavaci-programy-pro-skolky-a-skoly/>. [cit. 2024-03-23].

ČESKÁ FILHARMONIE. *S Čajkovským nejen u Labutího jezera*. Online. ©2023. Dostupné z: <https://www.ceskafilharmonie.cz/event/30355--scajkovskym-nejen-u-labutiho-jezera/>. [citováno 2024-04-05].

ČESKÁ FILHARMONIE. *Vzdělávací programy pro školy*. Online. Praha: Česká filharmonie, 2023. Dostupné z: <https://www.ceskafilharmonie.cz/media/lzqjqzqw/vzdelavaci-porady-katalog-128-sezona.pdf>. [cit. 2024-03-22].

ČESKÁ ORFFOVA SPOLEČNOST. Online. ©2024. Dostupné z: <http://www.orff.cz/>. [cit. 2024-03-28].

ČESKÁ TELEVIZE. *Kroky do nového světa*. Online, video. 2023. Dostupné z: iVysílání, <https://www.ceskatelevize.cz/porady/16057668315-kroky-do-noveho-sveta/>. [cit. 2024-03-23].

FILHARMONIE BRNO. Online. ©2024. Dostupné z: Facebook, https://www.facebook.com/filharmoniebrno?locale=cs_CZ. [cit. 2024-04-13].

FILHARMONIE BRNO. *Hudba a jubileum*. Online, obrázek. In: Více hudby. ©2024. Dostupné z: Facebook, https://www.facebook.com/vicehudby?locale=cs_CZ. [cit. 2024-04-13].

FILHARMONIE BRNO. *Hudba doby adventní*. Online, obrázek. In: Více hudby. ©2024. Dostupné z: Facebook, https://www.facebook.com/vicehudby?locale=cs_CZ. [cit. 2024-04-13].

FILHARMONIE BRNO. *Hudební workshopy přímo u vás ve školce!*. Online. 2018–2024. Dostupné z: <https://filharmonie-brno.cz/hudebni-workshopy-primo-u-vas-ve-ve-skolce/>. [citováno 2024-04-07].

FILHARMONIE BRNO. *Komorní rodinná odpoledne*. Online, obrázek. In: Více hudby. ©2024. Dostupné z: Facebook, https://www.facebook.com/vicehudby?locale=cs_CZ. [cit. 2024-04-13].

FILHARMONIE BRNO. *Mozartovy děti*. Online. 2018–2024. Dostupné z: <https://filharmonie-brno.cz/festivals/mozartovy-deti/>. [citováno 2024-04-08].

FILHARMONIE BRNO. *Mozartovy děti 2019*. Online, video. 30. 07. 2019. Dostupné z: Youtube, <https://www.youtube.com/watch?v=EU0s0s33ZwA>. [cit. 2024-04-20].

FILHARMONIE BRNO. *Mozartovy děti*. Online, obrázek. In: Mozartovy děti. ©2024. Dostupné z: Facebook, https://www.facebook.com/mozartovydeti/?locale=cs_CZ. [cit. 2024-04-13].

FILHARMONIE BRNO. *Orchestrální akademie*. Online. 2018–2024. Dostupné z: <https://filharmonie-brno.cz/orchestralni-akademie/>. [citováno 2024-04-08].

FILHARMONIE BRNO. *Orffohřiště*. Online, obrázek. In: Více hudby. ©2024. Dostupné z: Facebook, https://www.facebook.com/vicehudby/?locale=cs_CZ. [cit. 2024-04-13].

FILHARMONIE BRNO. *Orff-orchestr*. Online, obrázek. In: Více hudby. ©2024. Dostupné z: Facebook, https://www.facebook.com/vicehudby/?locale=cs_CZ. [cit. 2024-04-13].

FILHARMONIE BRNO. *Programový katalog 2022/2023*. Online. Brno: Filharmonie Brno, 2022. Dostupné z: <https://filharmonie-brno.cz/wp-content/uploads/2022/05/Katalog-67.-sezony.pdf>. [cit. 2024-03-26].

FILHARMONIE BRNO. *Pro mateřské školy*. Online. 2018–2024. Dostupné z: <https://filharmonie-brno.cz/materske-skoly/>. [citováno 2024-04-07].

FILHARMONIE BRNO. *Pro rodiče s dětmi*. Online. 2018–2024. Dostupné z: <https://filharmonie-brno.cz/pro-rodice-s-detmi/>. [citováno 2024-04-07].

FILHARMONIE BRNO. *Pro základní a střední školy*. Online. 2018–2024. Dostupné z: <https://filharmonie-brno.cz/pro-skoly/>. [citováno 2024-04-07].

FILHARMONIE BRNO. *SBOROVÁ: Koncerty Kantilény*. Online. ©2023. Dostupné z: <https://filharmonie-brno.cz/koncerty-kantileny-kk/>. [citováno 2024-04-08].

FILHARMONIE BRNO. *Teo a Hans – noty a barvy*. Online. 2018–2024. Dostupné z: <https://filharmonie-brno.cz/teo-a-hans-noty-a-barvy/>. [citováno 2024-04-28].

FILHARMONIE BRNO. *V orchestru*. Online. ©2023. Dostupné z: <https://filharmonie-brno.cz/events/v-orchestru-2/>. [citováno 2024-04-28].

FILHARMONIE BRNO. *V orchestru*. Online, obrázek. In: Filharmonie Brno. V orchestru. ©2024. Dostupné z: Facebook, https://www.facebook.com/filharmoniebrno?locale=cs_CZ. [cit. 2024-04-13].

FILHARMONIE BRNO. *Více hudby*. Online, obrázek. In: Více hudby. ©2024. Dostupné z: Facebook, https://www.facebook.com/vicehudby/?locale=cs_CZ. [cit. 2024-04-13].

FILHARMONIE BRNO. *ZÁBAVNÁ: Rodinné abonmá*. Online. ©2023. Dostupné z: <https://filharmonie-brno.cz/zabavna-rodinne-abonma/>. [citováno 2024-04-07].

HARMAN, Jonáš. *Problematika a otázky dramaturgie se zaměřením na dramaturgii hudební a činnost hudebního dramaturga*. Online, diplomová práce. Brno: Janáčkova akademie múzických umění, Hudební fakulta, 2012. Dostupné z: <https://theses.cz/id/9strz9/>. [citováno 2024-04-23].

HAVLÍKOVÁ, Magdalena. *ZUŠ je český unikát. Rodí se tam umělci i publikum*. Online. In: iDNES.cz. 30. 05. 2017. Dostupné z: https://www.idnes.cz/onadnes/vztahy/zus-open-umelecke-vzdelavani-v-cesku.A170528_212341_deti_haa. [citováno 2024-04-04].

HEJ ROMALE [@hejromale]. Online, video. ©2022. Dostupné z: Youtube, <https://www.youtube.com/@hejromale/videos>. [cit. 2024-04-20].

HORNOVÁ, Leona, produkční České filharmonie [řízený rozhovor]. Praha, 20. 04. 2024.

HRANČÍKOVÁ, Zuzana. *Holistické pojetí hudební edukace v mateřské škole*. Online, bakalářská práce. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, 2019. Dostupné z: <https://theses.cz/id/8pdhqt/>. [cit. 2023-10-28].

LEONARD BERNSTEIN OFFICE. *Leonard Bernstein's Young People's Concerts with the New York Philharmonic*. Online. In: Leonard Bernstein Office. ©2024. Dostupné z: <https://leonardbernstein.com/lectures/television-scripts/young-peoples-concerts/about-young-peoples-concerts>. [cit. 2024-04-26].

MIKEŠ, Vítězslav, dramaturg Filharmonie Brno [řízený rozhovor]. Brno, 15. 04. 2024.

MIŠURCOVÁ, Věra. *Hudebně pohybová výchova dětí předškolního věku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965. ISBN 201-01-11-02781-8.

POSPÍŠIL, Radek. *Úvod do pedagogiky*. Online. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity. ©2009. Dostupné z: https://is.muni.cz/elportal/estud/pdf/ps09/uvod_ped/web/kategorie.html#edukace. [cit. 2024-04-04].

ROK ČESKÉ HUDBY. *Rok české hudby 2024*. Online. ©2024. Dostupné z: <https://www.rokceskehudby.cz/rok-ceske-hudby>. [citováno 2024-04-05].

ROK ČESKÉ HUDBY. *Proč Smetana 200?*. Online. ©2024. Dostupné z: <https://www.rokceskehudby.cz/smetana200>. [citováno 2024-04-05].

SLABIŇÁKOVÁ, Ester. *Hudební výchova a "moje školka" (vybrané předškolní zařízení a praktická realizace hudební edukace)*. Online, bakalářská práce. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2014. Dostupné z: <https://theses.cz/id/mjwnrc/>. [cit. 2023-10-28].

SMETANA, Robert (ed.). *Dějiny české hudební kultury 1890-1945*. 1. vydání. Praha: Academia, 1981.

ŠIMŮNKOVÁ, Blanka. *Výzkum komunikačních preferencí náctiletých*. Online, diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2014. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/zc7jm/DP_Simunkova.pdf. [citováno 2024-02-20].

VYSLOUŽIL, Jiří a FUKAČ, Jiří (ed.). *Slovník české hudební kultury*. 1. vydání. Praha: Editio Supraphon, 1997. ISBN 80-7058-462-9.

ZUŠ OPEN. Online. ©2024. Dostupné z: <https://www.zusopen.cz/>. [citováno 2024-04-04].

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

DOD Den otevřených dveří

FBD Filharmonie Brno doma

FOK Symfonický orchestr hlavního města Prahy

KRO Komorní rodinná odpoledne

UTB Univerzita Tomáše Bati

ZUŠ Základní umělecká škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Seznam vzdělávacích programů České filharmonie v koncertní sezoně 2023/2024 rozdělený podle věku/ročníku studia	32
Obrázek 2 Fašánek aneb Rozpustilé lidové zvyky po celý rok	33
Obrázek 3 Dopoledne s filharmoniky	35
Obrázek 4 Radosti i strasti pana Dvořáka.....	36
Obrázek 5 Kroky do nového světa s dirigentem Marko Ivanovičem	37
Obrázek 6 Hej Romale!	39
Obrázek 7 Edukační programy pro děti Filharmonie Brno Více hudby	43
Obrázek 8 Orffohřiště	44
Obrázek 9 Orff-orchestr	45
Obrázek 10 Hudba doby adventní	46
Obrázek 11 Hudba a jubileum	48
Obrázek 12 Komorní rodinná odpoledne	49
Obrázek 13 Mozartovy děti	51
Obrázek 14 Hudební dílna Hluboký vesmír	58
Obrázek 15 Projekt V orchestru	60
Obrázek 16 Návod pro vytvoření fagotového plátku z brčka	66
Obrázek 17 Vlastní hudebně-výtvarná dílna	67
Obrázek 18 Vlastní hudebně-výtvarná dílna	68

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Seznam vzdělávacích aktivit České filharmonie 2023–2024	41
Tabulka 2 Seznam edukačních aktivit Filharmonie Brno 2023–2024.....	53

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Informovaný souhlas s využitím výzkumného rozhovoru

Příloha P II: Rozhovor s Leonou Hornovou, produkční České filharmonie, Praha

Příloha P III: Rozhovor s Kristýnou Drášilovou, edukátorkou Filharmonie Brno, Brno